

Uachtaránacht na hÉireann ar
Chomhairle an Aontais Eorpaigh
Irish Presidency of the Council
of the European Union
eu2013.ie

Eiropas Noziedzības novēšanas tīkls

EUCPN rīku sērija

Nr. 3

Noziedzības novēšanas iniciatīvu novērtēšana

Projekta "Virzība uz Eiropas Noziedzības novēšanas zinātības centru" ietvaros — *EUCPN*
sekretariāts, 2013. gada jūnijs, Brisele

Ar Eiropas Savienības programmas "Noziedzības profilakse un apkarošana" finansiālu atbalstu
Eiropas Komisija — Iekšlietu ģenerāldirektorāts

2. DAĻA. Praktiskas pamatnostādnes par noziedzības novēršanas iniciatīvu novērtēšanu

Ievads

Šā rīka otrajā daļā aprakstīta lietošanā vienkārša pieeja novērtēšanai¹, kas paredzēta personām, kas darbojas noziedzības novēršanas jomā. Tā ir izstrādāta cilvēkiem, kam ir minimāla novērtēšanas pieredze. Lai izveidotu rīku, kas būtu noderīgs personām, kas nav novērtēšanas jomas eksperti, tika rīkoti divi darbsemināri — Dublinā un Briselē —, kuros piedalījās gan politikas veidotāji, gan praktiķi, gan attiecīgās tēmas akadēmiskie eksperti (sk. dalībnieku sarakstu 40.–41. lpp.). Šīs rokasgrāmatas pamatā ir abu darbsemināru laikā notikušās diskusijas un sniegtie priekšlikumi un ieteikumi. Tajā ir iekļauti vairāki praktiski pasākumi, padomi, piemēri un darba lapas, ko var izmantot, plānojot, veicot un izmantojot novērtēšanu².

1 Sīkāka informācija par dažādām tēmām, kas ietvertas rokasgrāmatā, ir atrodamā šā rīka 1. daļā, kurā iekļauts tematiskais dokuments.

2 Šajā rokasgrāmatā nav ietverta izmaksu un ieguvumu analīze. Praktiskas pamatnostādnes par noziedzības novēršanas projektu izmaksu un ieguvumu analīzi ir pieejamas nesenā publikācijā, ko izplatīja Dānijas Noziedzības novēršanas padome: *Jacobsen (2013)*. "Hands-on guide to cost-benefit-analysis of crime prevention efforts". Copenhagen: Centre for Economic and Business Research.

Saturs

Kāpēc jānovērtē?	5
Kas ir novērtēšana?	5
Daži "mīti" par novērtēšanu	6
Dažādi novērtēšanas veidi	7
Kā sākt strādāt ar šo rokasgrāmatu	8
1. iedaļa. Novērtēšanas plānošana	9
A: Novērtēšanas sagatavošana	9
1. Izpratne par to, ko vēlaties panākt	9
2. Ieinteresēto personu iesaiste	10
3. Budžeta plānošana	10
4. Kam būtu jāveic novērtēšana?	11
5. Novērtēšanas grupas izveide	12
6. Konsultatīvā grupa	13
B: Novērtēšanas izstrāde	13
1. Priekšizpētes veikšana	13
2. Novērtējuma jautājumu sagatavošana	16
3. Informācijas veidi	18
4. Rādītāju noteikšana	19
5. Novērtēšanas modeļa izvēle ietekmes noteikšanai	20
Modelis "pirms un pēc"	21
Intervence un kontroles grupa (kvaziekperimentālais modelis)	21
Nejaušināti kontrolēti pētījumi (eksperimentālais modelis)	22
6. Novērtēšanas plāna izstrādāšana	23
2. iedaļa. Datu vākšana un analīze	24
A: Datu vākšana	24
7. Kvantitatīvās pieejas	25
Apsekojumi	25
Standartizētos psiholoģiskos un attieksmes novērtējumus	26
8. Kvalitatīvās pieejas	26
Padziļinātas intervijas	26
Mērķgrupas	27
Novērošana	28
Programmas dokumentācijas pārskatīšana	28
Citas metodes	28
B: Datu analīze un interpretācija	29
9. Kvantitatīvie dati	29

Datu sakārtošana	29
Datu analizēšana	29
Datu interpretēšana	30
10. Kvalitatīvie dati	31
11. Konstatējumu apspriešana ar ieinteresētajām personām	32
3. iedaļa. Novērtēšanas konstatējumu paziņošana un informēšana par tiem.....	33
1. Gala ziņojuma struktūra	33
2. Konstatējumu paziņošana	34
Pielikumi. Darba lapas.....	36
Darba lapa 1.A.1. "Attiecīgo ieinteresēto personu noteikšana"	36
Darba lapa 1.A.2. "Budžets"	36
Darba lapa 1.A.3. "KontROLSaraksts iepirkuma dokumentam"	36
Darba lapa 1.B.1. "Programmas apraksts"	37
Darba lapa 1.B.2.a "Pasākumu un rezultātu secīga izkārtošana".....	38
Darba lapa 1.B.2.b "Pārskats par ielaidi, pasākumiem, izlaidi un rezultātiem"	38
Darba lapa 1.B.3. "Priekšizpēte/novērtēšana"	38
Darba lapa 1.B.4.a "Novērtējuma jautājumi"	38
Darba lapa 1.B.4.b "Novērtējuma jautājuma sasaiste ar datiem"	39
Darba lapa 1.B.5.a "Procesa novērtēšana".....	39
Darba lapa 1.B.5.b "Rezultātu novērtēšana"	39
Pateicība	40
Dalībnieki eksperti	40

Kāpēc jānovērtē?

*"Noteikti nekas nevar būt bezjēdzīgāks un, galu galā, garlaicīgāks par vienu un to pašu kļūdu atkārtošānu atkal un atkal vai, gluži pretēji, veiksmīga paņēmiena nepilnīgu izmantošanu, jo noskaidrot, vai tas darbojas un kāpēc, nozīmē uzmanības novēršanu no aktuālas darbības"*³.

Noziedzības novēršana ir ļoti problemātiska joma. Tie, kas darbojas šajā jomā, atbild par patiešām nopietnu sociālo jautājumu risināšanu, bieži vien darbojoties ar ierobežotiem resursiem. Tas var nozīmēt, ka ir ļoti maz laika, lai padomātu par veicamo darbu vai par to, vai programmas dod paredzētos rezultātus. Taču ir vairāki svarīgi iemesli, kāpēc noziedzības novēršanā iesaistītajām personām vajadzētu novērtēt savu darbu.

- Novērtēšana var būt noderīga, lai labāk izprastu, vai un/vai kā ir sasniegti programmas īstermiņa, vidēja termiņa vai ilgtermiņa mērķi.
- Novērtēšana var palīdzēt atklāt programmas potenciālās problēmas.
- Novērtēšana var uzlabot efektivitāti un lietderību, parādot, kā var labāk izmantot resursus.
- Novērtēšana var sniegt noderīgu informāciju programmas turpmākai plānošanai.
- Novērtēšana var uzlabot programmas kopējo ticamību, parādot, ka programma darbojas.
- Novērtēšana var palīdzēt programmas personālam saprast, ka viņu darbam ir nozīme.
- Novērtēšana var palīdzēt citām ieinteresētajām grupām izveidot līdzīgas programmas, sniedzot noderīgu informāciju par to, kā darbojas intervence un kā to var pilnveidot.

Nebaidieties novērtēt un mācīties no tā, kas nedarbojas!

*Novērtēšana nav jāuzskata tikai par kaut ko negatīvu, kas vienkārši akcentē problēmas. Tā vietā novērtēšanai būtu jānodrošina **iespēja uzzināt**, kas darbojas labi, vienlaikus rosinot pārmaiņas jomās, ko varētu pilnveidot.*

Nebaidieties novērtēt programmas (to daļas), par kurām jūs šaubāties. Lai gan cilvēkiem parasti patīk stāstīt un dzirdēt "veiksmes stāstus", vēl noderīgāk un svarīgāk ir mācīties no tā, kas nedarbojas!

Kas ir novērtēšana⁴?

Vienkāršiem vārdiem sakot, novērtēšana ir noderīga, lai padomātu par programmas ietvaros veikto darbu, par to, vai vēlami rezultāti ir vai nav sasniegti un kāpēc (nav sasniegti). Novērtēšana ir ļoti praktiska darbība. Tās mērķis ir vākt datus, kas paredzēti, lai sistemātiski novērtētu programmu. Var izmantot dažādas pieejas (piemēram, apsekojumus, intervijas u. c., atkarībā no pārskatāmā aspekta), taču informācija galu galā tiek izmantota, lai nodrošinātu atgriezenisko saikni, tādējādi palīdzot lemt par programmu.

³ Dixon, B. (2002: 97). "Not rocket science: evaluating crime prevention". No: Pelsler, E. (ed.) "Crime Prevention Partnerships: Lessons from Practice", Institute for Security Studies, Pretoria — 8. nodaļa.

⁴ Sk. arī: "Tip sheet 4: Monitoring and evaluating your project. How to measure progress", National Community Crime Prevention Programme, Attorney-General's Department, Canberra, Australia — http://www.crimeprevention.gov.au/NationalCommunityCrimePreventionProgramme/Documents/Tip_Sheet_4.pdf

Noderīgs = veiksmīgs!

Ir lielāka varbūtība, ka programmas novērtēšana izdosies, ja personāls uzskatīs, ka tās rezultāti sniedz viņiem noderīgu informāciju, kas var viņiem palīdzēt labāk darīt savu darbu.

Ideālā gadījumā novērtēšana būtu jāplāno vienlaikus ar programmas īstenošanas plānošanu. Iestrādājot novērtēšanu programmā jau no paša sākuma, jūs varat izveidot ierastu kārtību, lai uzraudzītu programmas īstenošanu un rezultātus. Šie rezultātu mērījumi būs ļoti noderīgs informācijas avots, īpaši novērtēšanas datu vākšanas un analīzes posmā.

Kā aprakstīts šajā rokasgrāmatā, ir dažādi programmas novērtējuma veidi (sk. turpmāk).

Taču novērtēšanu bieži jauc ar citiem programmas novērtējumu veidiem, kas var novest pie maldīgiem secinājumiem. Šie novērtējumu veidi cita starpā ietver programmas uzraudzību un revīziju.

Daži "mīti" par novērtēšanu

Lai gan aizvien biežāk tiek atzīts, ka novērtēšana ir svarīga programmas daļa, taču joprojām ir vērojama zināma nepatika pret novērtējuma veikšanu. Ļoti bieži šādu nepatiku rada dažādi "mīti" par grūtībām, kas saistītas ar novērtēšanu. Šeit minēti tikai daži no tiem⁵:

- *Novērtēšana ir pārāk sarežģīta*

Lai gan novērtēšanai ir nepieciešams obligāts prasmju kopums un tā var būt resursietilpīgs darbs, tā nav nekāda "raķešu zinātne". Atcerieties, ka jūs pārzināt savu programmu un, iespējams, jau vācat daudzus **nepieciešamos datus**. Šī rokasgrāmata palīdzēs jums spert soli tālāk un darboties sistemātiskāk.

- *Novērtēšana ir pārāk dārga*

Lai gan nevar noliegt, ka laba novērtēšana, kas atbilst visiem ("zelta") standartiem, būs dārga, ilgtermiņā izpratne par to, kas der un kas neder, dos ievērojamu ietaupījumu ikvienam. Izvērtējiet, vai jums ir nepieciešama novērtēšana, "kas ir daudz labāka par *pietiekami labu*" (Dixon, 2002: 97).

Kas NAV programmas novērtēšana

Uzraudzība ir sistemātiska informācijas vākšana ierastā kārtībā programmas īstenošanas laikā, lai novērtētu tās atbilstību sākotnējam plānam (piemēram, to cilvēku skaits, kas pēdējo 6 mēnešu laikā veiksmīgi pabeiguši probācijas programmu). Taču, ja plānojat novērtēšanu programmas plānošanas posmā, jums jāpadomā par uzraudzības sistēmu, lai vāktu datus, ko vēlāk varētu izmantot procesa novērtēšanā.

Revīzija nozīmē novērtēt, cik labi programma tiek pārvaldīta; vai resursi tiek lietderīgi izmantoti un vai pareizi tiek piemērotas normas, noteikumi un procesi (UNEG, 2005).

Pārbaude ir vispārēja pārbaude, kuras mērķis ir noteikt vārīgas jomas un nepareizu darbību un ieteikt koriģējošus pasākumus (UNEG, 2005).

Izmaksu un ieguvumu analīze nozīmē salīdzināt programmas monetārās izmaksas un ieguvumus, ņemot vērā finanšu resursus un cilvēkresursus, ieguldīto laiku, materiālus un infrastruktūru utt. Lēmēji to bieži izmanto, lai izlemtu, kur ieguldīt ierobežotus resursus. Dažreiz ir nepieciešams aplūkot izmaksas un ieguvumus, lai parādītu programmas vērtību.

(Piezīme: saraksts nav pilnīgs.)

5 Sk. arī Dixon, B. (2002: 92-98). "Not rocket science: evaluating crime prevention". No: Pelsler, E. (ed.) "Crime Prevention Partnerships: Lessons from Practice", Institute for Security Studies, Pretoria — 8. nodaļa.

Kā ietaupīt naudu?

Tā vietā, lai mēģinātu mazliet novērtēt visu, labāk izvēlēties galvenos projektus un tos pienācīgi novērtēt.

Izmantojiet, piemēram, universitātes studentus (ciešā uzraudzībā) vai citu departamentu kolēģus, kam ir attiecīgās prasmes, bet kam jāmaksā mazāk nekā ārējiem novērtētājiem un kuri nav atkarīgi no rezultātiem, kā var būt iekšējie novērtētāji.

- *Novērtēšana atņem drosmi*

Dažreiz novērtēšanu var uzskatīt par draudu programmas pastāvēšanai, jo tā var akcentēt trūkumus un nepilnības, kas liek secināt, ka nekas nekam neder. Taču ir ļoti ticams, ka novērtēšanas kopējais secinājums būs nevis, ka nekas nekam neder, bet gan, "ka dažas lietas zināmos apstākļos dažreiz darbojas".

Dažādi novērtēšanas veidi⁶

Nav vienas vienīgas novērtēšanas metodes. Jums vispiemērotākā metode ir atkarīga no jūsu mērķiem, apstākļiem un budžeta. Sarežģītāku novērtēšanu var veikt ārējo novērtētāju komanda, parasti tā ir universitātes vai pētniecības institūta speciālistu komanda. Vienkāršāku, mazāku mēroga novērtēšanu efektīvi var veikt projekta personāls, kas atbild par programmas īstenošanu. Dažkārt var izmantot abu metožu kombināciju.

Parasti procesa novērtēšanu nodala no rezultātu novērtēšanas. **Procesa novērtēšana** sniedz informāciju par programmas īstenošanu. Tā parādīs, vai programmas īstenošana norisinās atbilstoši plānotajam; vai ir kādas problēmas vai šķēršļi; kādās jomās un kādos apstākļos programma darbojas vai nedarbojas un vai ir novērojami kādi neparedzēti (pozitīvi vai negatīvi) blakusefekti.

Rezultātu vai ietekmes novērtēšana sniedz informāciju par programmas efektivitāti. Tā parādīs, vai programma dod vai nedod plānotos rezultātus un kādā apmērā tas notiek. Taču bez procesa novērtēšanas nebūs iespējams noteikt, vai novērotās pārmaiņas ir saistītas ar programmas (ne)atbilstošu īstenošanu.

Ir svarīgi ņemt vērā, ka gan procesa, gan rezultātu novērtēšana jums nodrošinās specifisku informāciju par programmu un ka tās abas var veikt vienlaikus programmas īstenošanas laikā vai pēc tam. Ja netika sasniegti paredzētie programmas rezultāti, procesa novērtēšana var palīdzēt noteikt, vai bija "kļūda" programmas pamatloģikā, vai arī kaut kas noticis nepareizi programmas īstenošanas laikā (vai arī tas notika abu iemeslu ietekmē).

Novērtēšana un dalība

*Neatkarīgi no izvēlētas novērtēšanas pieejas noteikti iesaistiet **visas ieinteresētās personas visā** novērtēšanas **laikā** (sk. 1.A.2. iedaļu "Ieinteresēto personu iesaistišana", 10. lpp.). Novērtēšana, ko uzskata par uzspiestu no ārpuses, visticamāk, nebūs tik veiksmīga.*

⁶ Sīkāka informācija par procesa un rezultātu novērtēšanu atrodama arī 1. daļā: tematiskais dokuments, 7.–10. lpp.

Kā sākt strādāt ar šo rokasgrāmatu

Ja jūs domājat par novērtēšanas veikšanu vai arī jums ir uzdots to veikt, jums jau varbūt ir sākotnējs priekšstats par to, ko jūs vēlaties panākt. Piemēram, jūs vēlaties noskaidrot, vai noziedzības novēršanas programma tiek īstenota atbilstoši plānotajam. Bet varbūt jūs vairāk interesē saprast, vai ar programmu ir sasniegti paredzētie mērķi, vai arī abi šie aspekti kopā. Neatkarīgi no jūsu interesējošās pieejas, šī rokasgrāmata palīdzēs jums sasniegt novērtēšanas mērķus, iepazīstinot jūs ar trim galvenajiem novērtēšanas procesa posmiem.

1. iedaļa ir veltīta novērtēšanas plānošanai un izstrādei, un tajā ir aplūkotas šādas tēmas:

- skaidrība par novērtēšanas mērķi;
- ieinteresēto personu iesaiste;
- budžeta plānošana;
- iekšējā vai ārējā novērtēšana;
- novērtēšanas grupas un konsultatīvās grupas izveide;
- priekšizpētes veikšana un novērtējuma jautājumu sagatavošana;
- novērtēšanas modeļa izvēle;
- novērtēšanas plāna izveide.

2. iedaļa veltīta to datu vākšanas un analīzes praktiskajiem aspektiem, kas nepieciešami, lai atbildētu uz novērtējuma jautājumiem, un tajā aplūkotas šādas tēmas:

- kvantitatīvā un kvalitatīvā pieeja datu vākšanai un
- savākto datu analīze un rezultātu interpretēšana.

3. iedaļā atrodama informācija par novērtēšanas ziņojumu sagatavošanas posmu, un tajā aplūkotas šādas tēmas:

- novērtēšanas gala ziņojuma struktūra un
- novērtēšanas rezultātu izplatīšana un paziņošana.

1. iedaļa. Novērtēšanas plānošana

A: Novērtēšanas sagatavošana

1. Izpratne par to, ko vēlaties panākt

Pirmais solis, lai veiksmīgi veiktu novērtēšanu, ir laba izpratne par to, ko vēlaties panākt (vai ko no jums gaida). Tas var šķist tik pašsaprotami, ka to nemaz neuzskata par pieminēšanas vērtu. Taču ir patiešām svarīgi zināt, ko vēlaties sagaidīt no novērtēšanas, jo tas noteiks visa novērtēšanas procesa virzību un galu galā palīdzēs jums izlemt, vai novērtēšana jūsu gadījumā ir praktiski iespējama.

Sākotnējās idejas par novērtēšanu tiks attīstītas plānošanas posmā (sk. sadaļu B "Novērtēšanas izstrāde", 13. lpp.). Taču ir svarīgi, lai jau no paša sākuma jums būtu laba izpratne par to, ko vēlaties panākt.

Apsverot sākotnējās idejas par novērtēšanu, padomājiet par šādiem aspektiem:

- Kādas ir finansētāju prasības?
- Kādas personas būtu iesaistāmas?
- Kāds ir pieejamais budžets?
- Ko var ietvert novērtēšana (intervijas, statistiskā analīze u. c.)?
- Kāda zinātība un prasmes ir nepieciešamas?
- Kāds ir atvēlētais laikposms?
- Kā novērtēšanas potenciālos konstatējumus var izmantot programmas turpmākai izstrādei?
- ...

Ir arī vērts iepriekš iepazīties ar attiecīgo literatūru, lai iepazītos ar jautājumiem, ko vēlaties aplūkot novērtēšanas ietvaros. Sīkāka informācija par priekšizpēti atrodama sadaļā par novērtēšanas izstrādi (sk. sadaļu B.1., 13. lpp.).

Izsakieties skaidri, vienkārši un precīzi!

Izsakiet novērtēšanas vispārējo mērķi skaidriem, vienkāršiem un precīziem vārdiem. Centieties izvairīties no neskaidriem apgalvojumiem, kas var ietvert vairākas idejas.

Piemēram, "Vai nepilngadīgo likumpārkāpēju korekcijas programmas darbojas?" pretstatā "Vai nepilngadīgo likumpārkāpēju korekcijas programmas samazina atkārtotu pārkāpumu izdarīšanu to personu vidū, kas divu gadu laikā iziet programmu?"

Vai: "Kādi ir plusi un mīnusi un jomas, kur jāpilnveido pašreizējo nepilngadīgo likumpārkāpēju korekciju programmu sniegums?"

2. Ieinteresēto personu iesaiste

Daļa no sākotnējo ideju apsvēršanas procesa ir arī ieinteresēto personu iesaiste. Ieinteresētās personas ir indivīdi vai organizācijas, kuri ir ieguldījuši resursus programmā, kurus interesē vai ietekmē programmas rezultāti vai kuri var ietekmēt programmu. Tāpēc ieinteresēto personu iesaiste ir būtiska, lai novērtēšana būtu veiksmīga.

Labā novērtēšana ir nevis uzspiesta no ārpuses, bet gan ietver visu programmas ieinteresēto personu līdzdalību programmas novērtēšanā no tās izveides sākuma līdz pabeigšanai. Ieinteresētās personas var būt:

- programmas personāls (piemēram, vadītāji un klientu apkalpošanā iesaistītie darbinieki);
- programmas lietotāji vai personas, ko ietekmē programma (t. i., mērķa grupas);
- novērtēšanas konstatējumu izmantotāji (piemēram, finansētāji);
- attiecīgās kopienas iedzīvotāji (piemēram, kopienas līderi);
- personas, kam ir zinātība šajā jomā, bet kas nav tieši iesaistītas projektā (piemēram, akadēmiķi, inspektori, politikas veidotāji u. c.);
- citas personas (piemēram, profesionālās asociācijas, plašāka sabiedrība, plašsaziņas līdzekļi, programmas kritiķi u. c.).

Kā izvēlēties ieinteresētās personas?

Var būt sarežģīti izvēlēties attiecīgās ieinteresētās personas. Domājot par to, kuras ieinteresētās personas iesaistīt novērtēšanā, uzdodiet sev jautājumus:

- Vai viņas palielinās novērtēšanas kvalitāti/ticamību?
- Vai viņas ir iesaistītas programmas ikdienas īstenošanā?
- Vai viņas var īstenot, pamatot vai finansēt jebkādas pārmaiņas, ko var ieteikt novērtēšanas ziņojums?
- Vai viņas ietekmē programma (t. i., mērķa grupas)?

(Sk. darba lapu 1.A.1., 36. lpp.)

Šo ieinteresēto personu iesaistes līmenis novērtēšanā būs atšķirīgs. Dažas no tām var tikt iesaistītas plānošanā un īstenošanā, bet citām pietiek tikai ar regulāru informēšanu par programmas gaitu.

Neatkarīgi no to iesaistes līmeņa izpratne par katras šīs grupas viedokli un interesēm būs noderīga visos novērtēšanas posmos. Ieinteresētajām personām var būt pamatīgas zināšanas par programmu. Dalīšanās pārdomās ar tām palīdzēs novērtēšanu padarīt lietderīgāku. Tas var jums arī palīdzēt noteikt piemērotus novērtējuma jautājumus un, kas ir svarīgi, atrast atbildes uz šiem jautājumiem.

3. Budžeta plānošana

Svarīgs faktors, kas ietekmē lēmumu par novērtēšanas veikšanu, ir pieejamais budžets. Atkarībā no pieejamā budžeta jūs varat izvēlēties pieaicināt ārēju novērtētāju novērtēšanas izveidei vai noligt pētnieku datu analizēšanai vai pakalpojumu lietotāju intervēšanai. Ja ir pieejams lielāks budžets, varēsiet arī veikt sarežģītāku novērtēšanu, izmantojot plašu datu avotu klāstu.

Savukārt, ja finansējums ir ierobežots, jūs varat izvēlēties veikt iekšējo novērtēšanu. Pat šādā gadījumā jums būs jāreķinās ar izmaksām, kas saistītas ar katru novērtēšanas posmu, sākot ar izstrādes posmu un beidzot ar gala ziņojuma publicēšanu.

Budžeta plāns

Izveidojiet budžeta plānu, lai sekotu līdz potenciālajām izmaksām. Aplūkojiet katru novērtēšanas procesa posmu un nosakiet attiecīgās izmaksas.

(Sk. darba lapu 1.A.2., 36. lpp.)

4. Kam būtu jāveic novērtēšana?

Tiklīdz esat ticis skaidrībā:

- ko vēlaties sasniegt,
- ko tas varētu ietvert un
- cik daudz varat tērēt,

jūs varat apsvērt, vai vispiemērotāk būtu veikt iekšējo novērtēšanu vai arī to uzticēt ārējiem novērtētājiem.

Kopumā, ja novērtēšana tiek pieprasīta, lai pamatotu programmas turpināšanu (t. i., vai ir sasniegti programmas mērķi un vai ir pamatoti turpināt tās finansēšanu), parasti tiek pieaicināti ārējie novērtētāji, lai izvairītos no iespējama interešu konflikta un palīdzētu garantēt objektivitāti. Taču, ja novērtēšanas pamatuzdevums ir noskaidrot, kā pilnveidot pašreizējo darba praksi, vai pārbaudīt, kā tiek īstenota programma, tad, atkarībā no tās sarežģītības, šādu novērtēšanu var veikt ar iekšējiem resursiem. No otras puses, vispiemērotākais variants var būt iekšējā novērtēšana, ko papildina ārējo novērtētāju ieguldījums.

1. tabulā sniegts pārskats par dažādu pieeju priekšrocībām un trūkumiem⁷.

Novērtēšanas veids	Priekšrocības	Trūkumi
Iekšēja novērtēšana (Novērtēšanu veic programmas īstenotāji.)	Mazākas izmaksas.	Iespējams, trūkst nepieciešamās zinātnības interviju vai datu analīzes veikšanai.
	Vieglāka piekļuve datiem un cilvēkiem.	Var neuzskatīt par objektīvu.
	Vairāk zināšanu par programmu.	Var nebūt piemērota, lai pamatotu turpmāka finansējuma nepieciešamību.
Ārējā novērtēšana (Novērtēšanu veic ārējie eksperti, kas bieži ir universitātes vai pētniecības institūta pārstāvji.)	Palīdz organizācijām labāk izprast pašām sevi un to, ko tās dara.	Iespējams, programmas personālam jānodarbojas ar novērtēšanu, nevis ar savu ikdienas darbu.
	Cilvēki, kam ir zinātība un pieredze augstiem standartiem atbilstošas novērtēšanas veikšanā.	Lielākas izmaksas.
	Tiek uzskatīta par visobjektīvāko novērtēšanu.	Nav tiešas pieredzes šīs programmas darbībā, tāpēc var būt mazāka izpratne.
	Piemērota, lai parādītu, cik efektīvi tiek sasniegti programmas mērķi.	

1. tabula. Iekšējās un ārējās novērtēšanas priekšrocību un trūkumu salīdzinājums

⁷ Sk. arī Australian Institute of Criminology (2006). "Tip sheet 3: External and/or internal evaluation. Deciding what works best for your organisation". [Developed for the National Community Crime Prevention Programme]. Canberra: Attorney-General's Department. http://www.crimeprevention.gov.au/NationalCommunityCrimePreventionProgramme/Documents/Tip_Sheet_3.pdf

Kompleksa novērtēšana

Ja vēlaties veikt kompleksu novērtēšanu, kas ietver daudzas dažādas metodes un lielu skaitu dalībnieku, ir vēlams noligt ārējos novērtētājus ar attiecīgo tehnisko zinātību un pieredzi. Tas palīdzēs labāk nodrošināt, ka novērtēšana ir pietiekami nopietna un ka tiek izdarīti tikai tādi secinājumi, kurus pamato pieejamie dati.

(Sīkāka informācija par novērtēšanas derīgumu un ticamību ir atrodamā arī 2. iedaļā — sadaļa B.1., 31. lpp.).

Ja izdomāsi veikt ārējo novērtēšanu, jums būs jā sagatavo iepirkuma dokumentācija, detalizēti aprakstot paredzēto darbu, laika plānu, rezultātus u. tml. (Darba lapā 1.A.3., 36. lpp., ir atrodams kontrolosaraksts ar vienībām, ko varētu ietvert šādā dokumentā.) Jums rūpīgi jāpārdomā ārējā novērtētāja loma, atbildība un uzdevumi. Ņemiet vērā, ka viņam var būt savas konkurējošas prioritātes, kas neattiecas uz novērtēšanas apjomu, piemēram, (akadēmiska) žurnāla rakstu publicēšana.

Noslēdziet skaidru vienošanos ar ārējiem novērtētājiem

Nosakiet nodevumus (t. i., izlaidi), ko jūs gaidāt, un jau no paša sākuma paudiet skaidru nostāju par īpašuma tiesībām uz savāktajiem datiem un novērtēšanas gala ziņojumu. Nosakiet skaidrus termiņus!

5. Novērtēšanas grupas izveide

Tiklīdz ir izlemts, kas būs galvenais atbildīgais par novērtēšanas veikšanu, jums vajadzētu padomāt par novērtēšanas grupas izveidi.

Novērtēšanas grupas izmantošana labāk nodrošinās novērtēšanas raitu norisi, jo atbildība par novērtēšanas veikšanu tiks uzticēta konkrētai cilvēku grupai, nosakot konkrētus uzdevumus katram no viņiem. Šie uzdevumi ietvers:

- vispārēju atbildību par novērtēšanas veikšanu;
- konkrētu novērtēšanas mērķu un uzdevumu noteikšanu;
- novērtēšanas plānošanu un budžeta izveidi;
- datu vākšanu un analīzi;
- ziņošanu par konstatējumiem;
- sadarbošanos ar konsultantiem, ieinteresētajām personām un citiem.

(Sīkāka informācija par to, kas būtu jāiekļauj novērtēšanas plānā, ir atrodama sadaļā B.6., 23. lpp.)

Atkarībā no tā, vai tiks veikta iekšējā vai ārējā novērtēšana (vai tiks izmantota abu pieeju kombinācija — sk. 1. tabulu iepriekš), novērtēšanas grupā var ietilpt iekšējais programmas personāls, ārējās ieinteresētās personas un, iespējams, pētniecības konsultanti.

Iespējams, var būt lietderīgi iecelt vienu vai vairākus cilvēkus, lai uzraudzītu novērtēšanas grupas progresu, sekotu laika plāna ievērošanai un sasniegtajiem rezultātiem un risinātu problēmas, ja tādas rastos.

6. Konsultatīvā grupa

Papildus novērtēšanas grupai ir vērts izveidot arī konsultatīvo grupu, lai nodrošinātu novērtēšanas ārēju uzraudzību. Tajā ietilps ieinteresētās personas, kas **nav tieši iesaistītas** novērtēšanas veikšanā, bet kam ir **zinātība** šajā jomā. Šādas personas var būt:

- vietējie, reģionālie vai nacionālie (akadēmiskie) eksperti;
- tiesībsardzības iestāžu pārstāvji;
- attiecīgas valsts aģentūras;
- ...

B: Novērtēšanas izstrāde

Kad ir apsvērtas sākotnējās idejas par programmas novērtēšanu un ir izlemts, kas būs galvenais atbildīgais par novērtēšanas veikšanu, varat sākt detalizētāku novērtēšanas plānošanu.

1. Priekšizpētes veikšana

Svarīga novērtēšanas turpmākas izstrādes daļa ir padziļināta izpratne par novērtējamo **programmu** un iepriekšējiem pētījumiem un novērtēšanu, kura veikta jomā, kas attiecas uz jūsu noziedzības novēršanas programmu.

Izpratne par programmu

Runājot par novērtējamās programmas priekšizpētes veikšanu, cita starpā ir svarīgi saprast:

- *Kādi* ir programmas mērķi?/ Kas ar programmu bija jāsasniedz?
- *Kā* bija jāsasniedz šie programmas mērķi?
- *Kuras* darbības palīdzēs sasniegt šos mērķus?
- ...

Programmas apraksts

Šajā saistībā noderīgs informācijas avots var būt programmas priekšvēstures dokumentācija (pamatuzdevumi un redzējums, stratēģiskais plāns utt.). Var būt lietderīgi aprunāties arī ar programmas personālu.

Aprakstot novērtējamo programmu, esiet iespējami visaptveroši un detalizēti. Tas palīdzēs noteikt programmas novērtēšanas fokusu un vēlāk izvirzīt īstos novērtējuma jautājumus.

(Saraksts atrodams darba lapā 1.B.1., 37. lpp. — avots: US Department of Health and Human Services, 2011. "Introduction to program evaluation for public health programs: A self-study guide".)

Ir svarīgi aprakstīt katru programmas posmu, vadoties pēc programmas pasākumu pamatā esošās *teorijas un mehānismiem*. Kāpēc pēc jūsu (vai programmas vadītāju) domām šiem pasākumiem būtu jānodrošina rezultāti? Kā šie pasākumi nodrošinās gaidāmo rezultātu?

Negatīvi rezultāti

Nemiet vērā potenciālus neparedzētus efektus vai negatīvus rezultātus, piemēram, nobīdes teritoriāli bāzētās intervencēs vai lielākas bailes no noziedzības, ko radījusi informācijas intervence, kas vairo informētību u. c.

Lai gan programmu var aprakstīt vairākos veidos, **loģiskais modelis** var būt ļoti noderīgs rīks, lai apsvērtu šos jautājumus un atbildētu uz tiem⁸.

Loģiskajā modelī attiecības starp programmas pasākumiem un tās paredzētajiem rezultātiem tiek attēlotas, parādot programmas pamatloģiku. Secīgi izkārtējot pasākumus un rezultātus un ar bultām parādot **cēloņsakarības** starp pasākumiem un/vai īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa rezultātiem, loģiskais modelis palīdz vizualizēt programmas gaidāmo "loģisko kārtību".

Piemēram, ja programmas paredzētais rezultāts ir novērst ielaušanos mājokļos un samazināt šādu gadījumu skaitu, šā mērķa sasniegšanai var veikt vairākus pasākumus, starp kuriem pastāv cēloņsakarība. Viena pieeja varētu būt valsts mēroga novēršanas kampaņa, lai veicinātu sabiedrības informētību. Vienkārši sarakstot loģiskā secībā pasākumus un paredzētos rezultātus, ko viegli atradīsiet, ja veltīsiet laiku iepriekšminētā detalizētā programmas apraksta sagatavošanai, t. i., "mums vispirms ir jāizdara šis, pirms mēs varam pāriet pie tā", jūs sperat pirmo soli ceļā uz loģiskā modeļa izveidi (sk. 2. tabulā minēto piemēru — tā pamatā ir tabula, kas atrodama *US Department of Health and Human Services, 2011. "Introduction to program evaluation for public health programs: A self-study guide", 29. lpp.*).

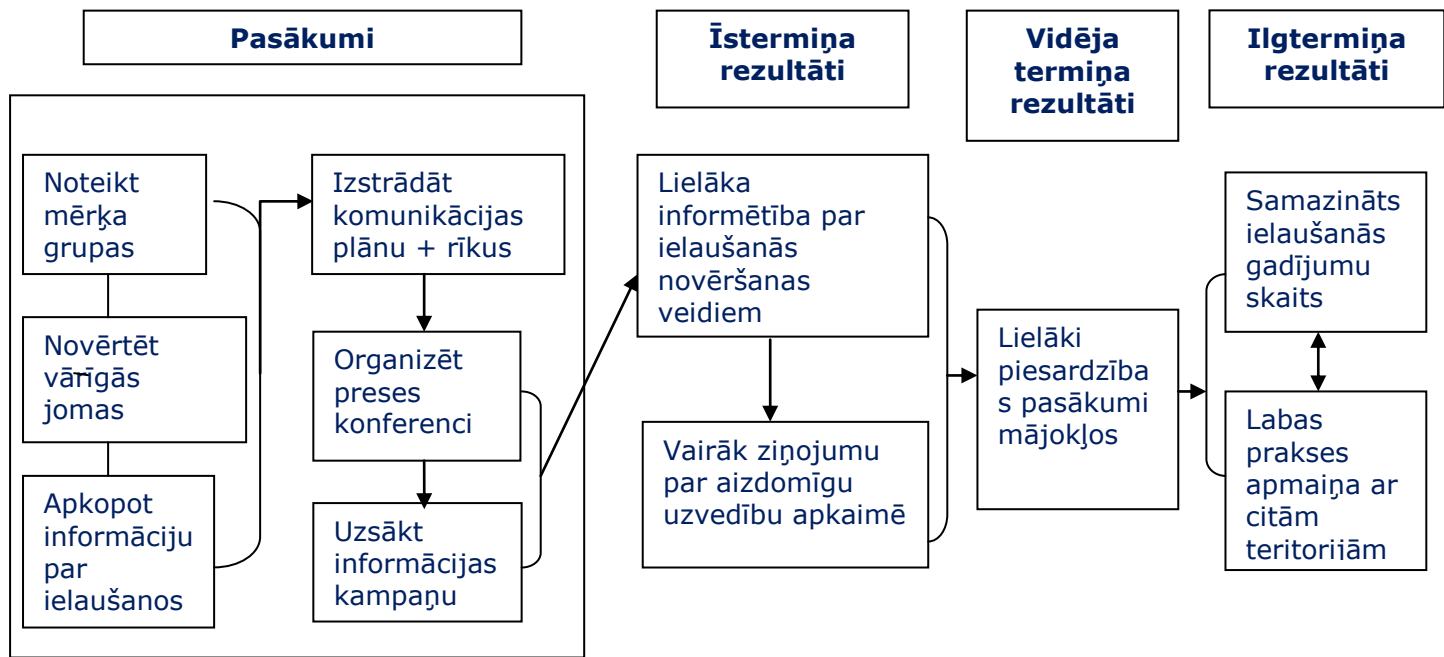
Piemērs — ielaušanās mājokļos novēršana

Sākotnējie pasākumi	Vēlāki pasākumi	Sākotnējie rezultāti	Vēlāki rezultāti
Noteikt mērķa grupas.	Izstrādāt komunikācijas plānu + rīkus.	Lielāka informētība par ielaušanās novēršanas veidiem.	Mājokļos tiek veikti lielāki piesardzības pasākumi, lai novērstu ielaušanos.
Novērtēt vārīgās jomas.	Organizēt preses konferenci.	Vairāk ziņojumu par aizdomīgu uzvedību apkaimē.	Samazināts ielaušanās gadījumu skaits.
Apkopot informāciju par ielaušanos.	Uzsākt informācijas kampaņu.		Labas prakses apmaiņa ar citām teritorijām.
...

2. tabula. Pasākumu un rezultātu secīgas izkārtēšanas piemērs (sk. arī darba lapu 1.B.2.a, 38. lpp.)

⁸ Sk. arī: Mayne, J. (2008). "Contribution analysis: An approach to exploring cause and effect. *Ilac Brief 16*", 4. lpp. http://www.cqiar-ilac.org/files/ILAC_Brief16_Contribution_Analysis_0.pdf

Pamata loģiskais modelis varētu izskatīties šādi:

1. attēls. Pamata loģiskā modeļa piemērs

Turklāt attēlu var papildināt ar programmas ielaides un izlaides datiem, kā parādīts 3. tabulā.

Piemērs – ielaušanās mājokļos novēršana

Ielaide	Sākotnējie pasākumi	Vēlāki pasākumi	Izlaide	Sākotnējie rezultāti	Vēlāki rezultāti
Finansējums	Noteikt mērķa grupas.	Izstrādāt komunikācijas plānu + rīkus.	Komunikācijas pārskats	Lielāka informētība par ielaušanās novēršanas veidiem.	Mājokļos tiek veikti lielāki piesardzības pasākumi, lai novērstu ielaušanos.
Apmācīti darbinieki	Novērtēt vārigās jomas.	Organizēt preses konferenci.	Brošūras, informācijas lapiņas, plakāti utt.	Vairāk ziņojumu par aizdomīgu uzvedību apkaimē.	Samazināts ielaušanās gadījumu skaits.
	Apkopot informāciju par ielaušanos.	Uzsākt informācijas kampaņu.			Labas prakses apmaiņa ar citām teritorijām.
...

3. tabula. Pasākumu un rezultātu secīgas izkārtošanas piemērs ar ielaidi un izlaidi (sk. arī darba lapu 1.B.2.b, 38. lpp.)

Priekšizpēte un metadati saistībā ar programmu

Līdztekus pašas programmas izpratnei un pirms konkrētu novērtējuma jautājumu sagatavošanas ir svarīgi noskaidrot, kas un kā ir panākts ar citām/līdzīgām programmām. Ir vērts ieskatīties esošos tīklos un/vai datubāzēs, kur notiek dalīšanās ar "labu praksi", lai pameklētu informāciju par līdzīgām programmām citur. Jūs varat izmantot savu loģisko modeli, lai padomātu par to, kāda informācija par citām programmām var būt jums noderīga.

Piemēram, atgriežoties pie iepriekšminētā piemēra par kampaņu, lai novērstu ielaušanos mājokļos, varat uzdot sev šādus jautājumus: Kas ir zināms par sabiedrībai paredzētām informācijas kampaņām? Vai šīs kampaņas sasniegta savus paredzētos rezultātus?

Bieži var atrast dažādus metapētījumus vai sistemātiskus pārskatus, kas paredzēti, lai identificētu, novērtētu un sintezētu informāciju, kas jau ir pieejama par kādu konkrētu tēmu. Iepazīšanās ar iepriekšējiem pētījumiem palīdzēs jums noskaidrot, ko citi ir darījuši šajā jomā, vienlaikus sniedzot vairāku rezultātu salīdzinājumus, ko var izmantot savā novērtēšanā (informācija par iepriekšēju pētījumu saraksta izveidi atrodama darba lapā 1.B.3., 38. lpp.).

Liela daļa šīs informācijas ir atrodama bibliotēkās un internetā, izmantojot, piemēram, *Google Scholar*.

Tiešsaistes resursu izmantošana

Ir vairākas labas interneta vietnes, kur var atrast noderīgu informāciju par esošām noziedzības novēršanas programmām. Tostarp:

The Campbell Collaboration for systematic reviews

<http://www.campbellcollaboration.org/>

COPS/Community Orientated Policing Services

<http://www.cops.usdoj.gov/>

The Australian institute of Criminology

<http://www.aic.gov.au/publications.html>

The National Criminal Justice Reference Service

<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/AlphaList.aspx>

Crime Solutions.Gov

<http://crimesolutions.gov/>

The International Centre for the Prevention of Crime

<http://www.crime-prevention-intl.org/en/publications.html>

(Piezīme: saraksts nav pilnīgs.)

2. Novērtējuma jautājumu sagatavošana

Pēc priekšizpētes veikšanas varat pāriet pie konkrētiem novērtējuma jautājumiem, kas atbildami novērtēšanas gaitā. Tas palīdzēs nodrošināt to, ka novērtēšanas sniegtā informācija ir praktiski izmantojama, nevis tikai zināšanas zināšanu pēc.

Novērtējuma jautājumu pamata variants jau var būt pieejams programmas mērķu un uzdevumu veidā. Taču, iespējams, var būt nepieciešams tos izstrādāt detalizētāk.

Sagatavojot novērtējuma jautājumus, ņemiet vērā novērtējamās programmas kontekstu, novērtēšanas vispārējo mērķi un ieinteresēto personu intereses.

Novērtējuma jautājumu sagatavošana

Labiem novērtējuma jautājumiem jābūt:

- *atbildamiem;*
- *balstītiem uz konkrētiem programmas mērķiem;*
- *skaidriem un labi definētiem.*

(Sk. darba lapu 1.B.4.a, 38. lpp. — novērtēšanas jautājumu formulēšana)

Var būt, piemēram, šādi procesa un rezultātu novērtējuma jautājumi⁹:

- Vai sasniedzāt savu mērķi gadā pievienot programmai 1000 pakalpojumu lietotājus? Ja nē, kāpēc tas neizdevās?
- Vai pakalpojumu lietotāju prosociālās uzvedības līmenis programmas ietekmē ir paaugstinājies? Vai uzvedības pārmaiņām ir citi alternatīvi skaidrojumi?
- Vai esat panākuši personu, kas iesaistās kvartālu novērošanā, vienmērīgu sadalījumu visā apkaimē? Ja nē, kāpēc nē? Kas traucēja? Kādi faktori saistīti ar izdošanos?
- Vai lielāka iesaiste kvartālu novērošanā samazināja transportlīdzekļu zādzību skaitu visā apkaimē, kā bija paredzēts? Ja tas izdevās tikai atsevišķos rajonos, kādi faktori noteica izdošanos šajās teritorijās? Kas traucēja citās teritorijās?

Jebkura novērtējuma jautājuma galvenais tests ir, vai uz šo jautājumu var atbildēt. Tāpēc jums būs jāpadomā, kur varētu atrast pareizo informāciju, lai atbildētu uz jūsu jautājumiem.

Šajā saistībā jums būtu jāpadomā par šādiem aspektiem:

- Kāda informācija jums ir nepieciešama? Kur šī informācija ir atrodamā? Kā jūs savāksiet šo informāciju?
- Ko jūs vēlaties darīt ar informāciju?
- Kāda informācija apmierinātu ieinteresētās personas?
- Vai jums ir laiks un nepieciešamais budžets, lai pats varētu savākt informāciju?
- Vai jums ir zinātība, lai analizētu savākto informāciju/datus?
- ...

⁹ Vairāk piemēru var atrast šīs publikācijas 1. tabulā: Morgan, A. & P. Homel (2013: 3). "Evaluating crime prevention: Lessons from large-scale community crime prevention programs. Trends & Issues in crime and criminal justice", Nr. 458. http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi458.pdf

3. Informācijas veidi

Lai atbildētu uz novērtējuma jautājumiem, pamatā izmantosiet divu veidu informāciju vai datus. Tie ir kvalitatīvie un kvantitatīvie dati.

Kvantitatīvie dati (piemēram, administratīvie dati, policijas reģistri vai citi statistikas dati) var ietvert:

- demogrāfiskos datus (vecums, dzimums, etniskā izcelsme u. c.);
- sociālekonomiskos datus (ienākumi, piekļuve resursiem u. c.);
- kriminoloģiskos datus (recidīvisma rādītāji, rādītāji par attiecīgiem noziegumiem apkaimē u. c.);
- datus, kuru pamatā ir psiholoģiskas vai tamlīdzīgas skalas (empātijas līmeņi, riska uzņemšanās tendences, bailes no noziedzīgiem nodarījumiem u. c.).

Svarīgs lēmums attiecībā uz novērtēšanas plānu ir, vai jūs pats vāksiet nepieciešamos datus, proti, tā būs **primārā datu vākšana**, vai arī ir esoši datu avoti, kur varat atrast informāciju, lai atbildētu uz saviem jautājumiem, proti, tā būs **sekundārā datu vākšana**. Taču jums vienmēr jāizturas kritiski pret esošajiem datiem (ticamība, neobjektivitāte, derīgums?) un jāpārlicinās, ka tos var izmantot novērtēšanas nolūkiem. Piemēram, policijas reģistros atrodamie noziedzības rādītāji var nebūt īpaši ticama norāde par faktisko noziedzības līmeni. Par dažiem noziegumu veidiem var būt norādīti mazāki skaitļi, un tie bieži atspoguļo policijas centienus un prioritātes, nevis faktisko noziedzības līmeni. No otras puses, esošu apsekojumu dati var nedot atbildes uz īstajiem jautājumiem vai arī to izlases lielums var būt pārāk mazs attiecībā pret jūsu mērķa iedzīvotāju kopumu.

Kvalitatīvie dati (piemēram, dati, kas balstīti uz cilvēku viedokļiem/stāstījumu, nevis skaitļiem) var ietvert, piemēram, pakalpojumu sniedzēju un pakalpojumu lietotāju viedokļus.

Kvantitatīvie dati pretstatā kvalitatīvajiem datiem

*Parasti kvalitatīvos datus izmanto, lai **izstrādātu** teoriju, bet kvantitatīvos datus izmanto teorijas **testēšanai**. Tāpēc kvantitatīvās metodes ir piemērotākas, ja vēlaties novērtēt programmas ietekmi.*

Ir svarīgi saprast, ka gan kvalitatīvajiem, gan kvantitatīvajiem datiem ir savi metodikas ierobežojumi, un cilvēkiem ir nepieciešamas konkrētas prasmes to vākšanai, analizēšanai un interpretēšanai. Kvalitatīvo datu rezultāti (piemēram, mērķa grupu uzskati, kas iegūti, izmantojot padziļinātas intervijas) var būt ļoti noderīgi, lai papildinātu vai precizētu kvantitatīvos konstatējumus, BET tie jānodala no ietekmes vai rezultātu novērtēšanas!

Tradicionāli uzskata, ka kvantitatīvās un kvalitatīvās pētījumu pieejas ir savstarpēji izslēdzošas un ka to pamatā esošā filosofija ir ļoti atšķirīga. Taču kvalitatīvo un kvantitatīvo metožu kombinācijas izmantošana var dot daudzus potenciālus labumus.

Piemēram, kvalitatīvu interviju laikā savāktos datus var izmantot apsekojuma jautājumu sagatavošanai. Turpretī personu, kas aptaujātas kāda apsekojuma ietvaros, apakškopu var izvēlēties kvalitatīvai intervēšanai, lai detalizētāk noskaidrotu viņu viedokli.

Lai atbildētu uz dažiem novērtējuma jautājumiem, var būt nepieciešami abu veidu dati. Taču tam var būt nepieciešams lielāks budžets (sk. darba lapu 1.B.4.b, 39. lpp.).

Esoši datu avoti

Daži sekundārie datu avoti, kur var atrast noderīgu informāciju par noziedzības novēršanas programmām:

- **Datu novērošanas vai uzraudzības centri** vietējā, reģionālā vai valsts līmenī, kas bieži vāc datus par noziedzību, sabiedrības veselību vai sociālekonomiskiem pasākumiem, piemēram, Itālijas Drošības politikas reģionālais novērošanas centrs vai "Observatoire national de la délinquance" Francijā. Tie arī bieži veido **ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (GIS)**, kur apkopoti dati par noziedzību un ģeogrāfiskās atrašanās vietas informācija.
- **Tieslietu un cietumu dienestos** var iegūt informāciju par likumpārkāpēju un cietumnieku raksturlielumiem, soda veidiem un režīmiem, atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu utt.
- **Apsekojumos par kļūšanu par noziedzīga nodarījuma upuri vai pašpārskatu pētījumos** aplūko konkrētas noziedzības problēmas vai mērķa iedzīvotāju kopumus, un tie bieži tiek veikti vairākās valstīs, piemēram, "International Crime Victimization Survey (ICVS)" – http://www.unicri.it/services/library_documentation/publications/icvs/statistics/.
- Citi **periodiski veikti šķērsriezuma vai ilgstoši apsekojumi** var sniegt vērtīgu informāciju ne tikai par demogrāfiskiem vai sociālekonomiskiem rādītājiem, bet arī par cilvēku attieksmi, uzskatiem vai viedokļiem par konkrētiem jautājumiem, piemēram, "Trust in the Police & Courts Module of the European Social Survey" (<http://ess.nsd.uib.no/ess/round5/>) vai Eiropas Komisija.
- **Eurostat** nodrošina tiešsaistes piekļuvi demogrāfiskiem un sociālekonomiskiem datiem (lai gan tie bieži vien nav aktuālie dati) <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> un ziņām par reģistrētiem noziedzīgiem nodarījumiem un kriminālo tiesvedību <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/crime/data/database> par visām Eiropas Savienības dalībvalstīm un pat NUTS 3 reģionālā līmenī.
- **Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (EMCDDA)** sniedz informāciju un datus par narkotikām un narkomāniju Eiropā.
- **Citi datu avoti** var būt skolas, sociālie dienesti, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, mājokļu dienesti, universitātes vai pētniecības institūti, privātas organizācijas utt.

Noteikti pārbaudiet, vai jūsu pašu vietējā/nacionālajā kontekstā nav pieejamas datubāzes, kur var būt jums noderīgi dati!

(Piezīme: saraksts nav pilnīgs.)

4. Rādītāju noteikšana

Lai atbildētu uz novērtējuma jautājumiem un savāktu iepriekšminētos datus, jums jāizstrādā rādītāji. Rādītāji sniedz ļoti specifisku, novērtējamu informāciju par programmu, tāpēc tiem jābūt konkrētiem un skaidriem. Izmantošanai izvēlētie rādītāji būs atkarīgi no attiecīgās programmas un tā, vai jūsu uzmanības centrā ir procesi vai rezultāti.

Ielaušanās gadījumu skaita samazināšanas programmas **rezultātu rādītāji** var ietvert, piemēram:

- pārmaiņas rajonā notikušo ielaušanos gadījumu skaitā;
- pārmaiņas cilvēku drošības sajūtā.

Ielaušanās gadījumu skaita samazināšanas programmas **procesa rādītāji** var ietvert, piemēram:

- informāciju par programmas dalībnieku skaitu;
- informāciju par to, kāda ir pakalpojumu sniedzēju un dalībnieku apmierinātība ar programmu.

Ir viegli pamanīt, ka programmas izlaides **uzraudzība** var nodrošināt atbalstu procesa novērtēšanai. Taču atcerieties, ka uzraudzība, kas ir tikai sistemātiska rutīnas informācijas vākšana, NAV novērtēšana. Procesa novērtēšanā sper soli tālāk, analizējot savāktos datus, interpretējot rezultātus un, ja programma joprojām turpinās, nosakot pasākumus atsevišķu procesu koriģēšanai, ja nepieciešams (sk. darba lapas 1.B.5.a un 1.B.5.b, 39. lpp.).

Rezultātu rādītāju noteikšana palīdzēs arī izlemt par novērtēšanas modeli, informācijas veidu un datu vākšanas metodēm. Piemēram, lai varētu noteikt, vai ir vai nav palielinājies to cilvēku īpatsvars, kuri zina, kā novērst ielaušanos, jums jāzina, kāds bija to cilvēku īpatsvars, kas to zināja pirms programmas īstenošanas (sk. arī nākamo punktu par *novērtēšanas modeli*). Varat izvēlēties vākt šos datus, piemēram, veicot apsekojumu (sk. arī 2. iedaļu par *datu vākšanu un analīzi*). Rezultātu "vairāk ziņojumu par aizdomīgu uzvedību apkaimē", iespējams, var analizēt, izmantojot policijas reģistrus (*informācijas veids*); rezultātu "lielāki piesardzības pasākumi mājokļos" (piemēram, labāks āra apgaismojums) var novērot (*datu vākšanas metode*), u. c. (papildinformācija atrodama arī 1. daļā: tematiskais dokuments, 7.–9. lpp.).

Izdošanās vai neveiksme?

Lai no rādītājiem gūtajai informācijai būtu jēga, jums būs jāizstrādā kritēriji, lai spriestu, vai konstatētās pārmaiņas liecina par izdošanos (palielinās drošības sajūta) vai neveiksmi (zems dalības līmenis programmā).

5. Novērtēšanas modeļa izvēle ietekmes noteikšanai

Ja esat izvēlēties veikt rezultātu novērtēšanu, tas ir tāpēc, ka vēlaties uzzināt, vai programma ir devusi konkrētu rezultātu. Taču noteikt, vai ar programmu ir sasniegts konkrēts rezultāts, ir sarežģīts uzdevums.

Lai spriestu par programmas rezultātu vai ietekmi, jums nepieciešama:

- informācija par situāciju pirms programmas īstenošanas;
- informācija par situācijas pārmaiņām/progresu pēc programmas īstenošanas;
- šo pārmaiņu/progresa sasaiste ar programmu.

Ir trīs pieejas, ko var izmantot, lai parādītu, ka pārmaiņas ir notikušas programmas īstenošanas rezultātā. Izvēlēta pieeja būs atkarīga no informācijas, ko vēlaties saņemt; no secinājumiem, ko vēlaties izdarīt, un no pieejamā laika un resursiem (cilvēkresursiem un budžeta). Turpmāk īsumā aprakstītas visas trīs pieejas (vairāk informācijas atrodams arī 1. daļā: tematiskais dokuments, 8.–9. lpp.).

Modelis "pirms un pēc"

Tas ietver situācijas vērtēšanu pirms programmas uzsākšanas un atkārtotu vērtēšanu pēc programmas pabeigšanas. Pārmaiņas, kas atklātas vērtēšanā pēc programmas, tiek attiecinātas uz programmu. Šā modeļa īstenošana ir vislētākā un visvieglākā, taču nav iespējams efektīvi novērst risku, ka pārmaiņas var radīt cits mainīgais lielums.

Pamata novērtēšanas modelis izskatītos šādi:

2. attēls. Pamata neeksperimentālā modeļa "pirms un pēc" piemērs

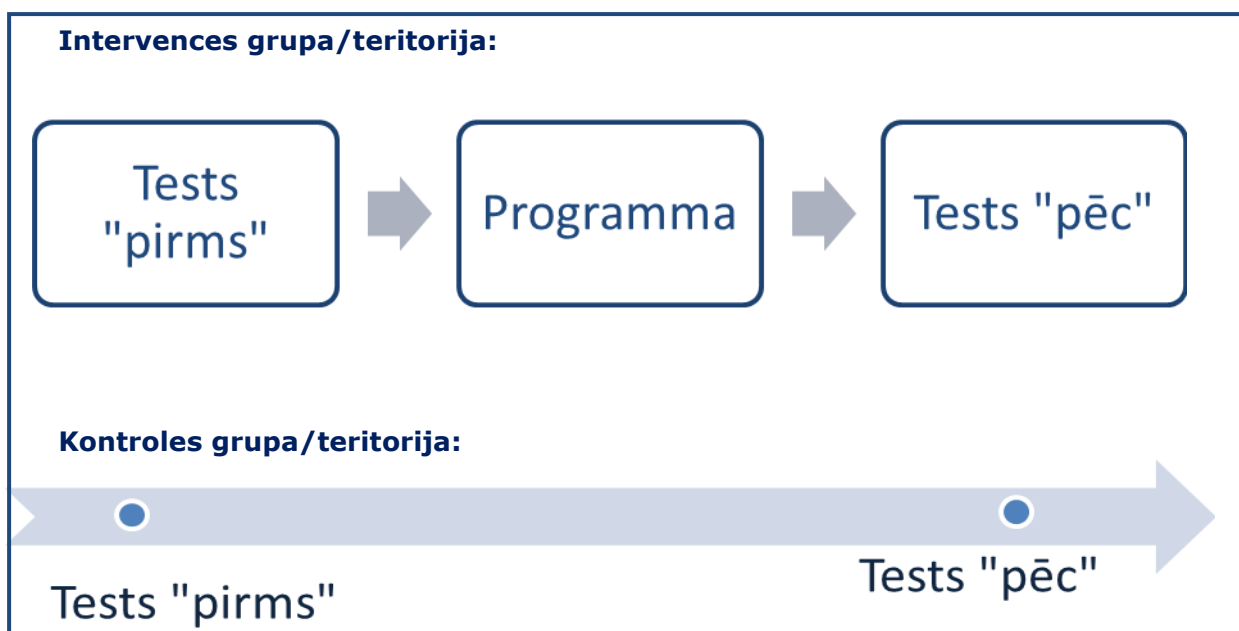
Piemēram, rajonā, kurā uzsākāt savu novēršanas kampaņu, ir samazinājies ielaušanās gadījumu skaits, taču kampaņas laikā šajā rajonā tika arī uzlabots ielu apgaismojums. Tātad, kas izraisīja samazinājumu — novēršanas programma vai ielu apgaismojums (vai abi faktori kopā)?

Intervence un kontroles grupa (kvaziekperimentālais modelis)

Lai noskaidrotu, kāda ir programmas faktiskā ietekme, jums jānoskaidro, kāda būtu bijusi situācija, ja programma nebūtu īstenota. Tādējādi, jums savā modelī jāietver tāda kontroles grupa/teritorija, kuras lielums, noziedzības līmenis un sociālais sastāvs ir tāds pats kā jūsu programmas grupai/teritorijai, lai tās būtu salīdzināmas, bet kas nav iekļauta novēršanas programmā.

Kvaziekperimentālajā modelī jūs selektīvi iekļaujat dalībniekus kontroles vai intervences grupā. Šajā modelī var salīdzināt abu grupu/teritoriju pārmaiņas/progresu. Mūsu piemērā kontroles grupa/teritorija ar līdzīgām iezīmēm nebija iekļauta ielaušanās novēršanas kampaņā, bet tur tajā pašā laika posmā tika uzstādīts jauns ielu apgaismojums. Pārmaiņas, kas ir novērojamas intervences grupā, bet nav novērojamas kontroles grupā, var attiecināt uz programmu. Atšķirībā no eksperimentālā modeļa (sk. nākamo piemēru) nevar pilnībā izslēgt varbūtību, ka pārmaiņas izraisa cits faktors, kaut gan šo risku var mazināt.

Kvaziekperimentālais novērtēšanas modelis izskatās šādi:

3. attēls. Pamata (kvazi-)eksperimentālā modeļa piemērs

Izvairieties no plašākas ietekmes

Centieties izvēlēties salīdzināmu teritoriju, kas NAV blakus mērķa vai eksperimentālajai teritorijai, lai izvairītos no plašākas ietekmes/kontaminācijas. Piemēram, salīdzinot ar novērtēšanas programmas rezultātiem pilsētas teritorijā, kur tradicionāli ir augsts noziedzības līmenis un kas ir nelabvēlīga teritorija, var iegūt nopietnus rezultātu ierobežojumus.

Nejaušināti kontrolēti pētījumi (eksperimentālais modelis)

Šis modelis ietver dalībnieku nejaušu iekļaušanu vienā vai vairākās eksperimentālās vai kontroles grupās. Visas grupas (eksperimentālās un kontroles) tiek novērtētas pirms un pēc intervences (programmas), kontrolējot, vai ir kādas pirmsprogrammas atšķirības vai citi notikumi, kas var ietekmēt rezultātu (piemēram, jauns ielu apgaismojums). Jebkādas atklātās pārmaiņas var attiecināt uz intervenci (programmu). Eksperimentālos modeļus uzskata par "zelta" standartu, taču tie ir sarežģīti un dārgi un tajos noteikti jāiesaista cilvēki ar attiecīgu zinātību.

Īstermiņa, vidēja termiņa vai ilgtermiņa rezultāti

Jums jāpadomā, vai vēlaties novērtēt īstermiņa, vidēja termiņa vai ilgtermiņa rezultātus. Var būt nepieciešams laiks, lai programmu varētu īstenot un lai notiktu pārmaiņas.

6. Novērtēšanas plāna izstrādāšana

Tiklīdz būsiet izlēmuši par visiem iepriekšējiem soļiem, novērtēšanas grupai būs jāizstrādā novērtēšanas plāns, lai varētu sekot progresam. Plānam būtu jāietver:

- veicamie uzdevumi;
- nepieciešamie uzdevumu rezultāti;
- kas par ko atbild;
- attiecīgais laika plāns;
- katra uzdevuma izmaksas.

Novērtēšanas plānam būtu jāietver arī novērtēšanas darba uzdevums. Šajā dokumentā noteikts, kas būs ietverts novērtēšanā. Tas jāskaidro pirms novērtēšanas sākuma. Tam būtu jāietver:

- novērtēšanas mērķis;
- novērtējuma jautājumi;
- novērtētāju prasības;
- gala ziņojuma vēlamo formātu;
- budžets.

Kā iepriekš minēts, var būt vērts iecelt kādu, kas atbild par novērtēšanas plāna uzraudzību un novērtēšanas grupas vadību.

Kad būs saplānoti dažādi novērtēšanas aspekti, iespējams, jūs vēlēsieties pārskatīt vienu vai vairākus no šiem soļiem, ņemot vērā pārējos aspektus.

2. iedaļa. Datu vākšana un analīze

A: Datu vākšana

Ir daudz veidu, kā vākt datus. Pieeja, ko izvēliesieties, būs balstīta uz to,

- kāda veida datus jūs vēlaties/jums vajadzīgi, lai atbildētu uz novērtējuma jautājumiem,
- cik pieejami ir jums vajadzīgie dati,
- kāds ir piemērotākais risinājums, ņemot vērā jūsu budžetu, laiku un darbaspēku.

Turpmāk izklāstītas dažas no vispārpieņemtajām datu vākšanas pieejām vai metodēm, lai arī ir vairākas citas pieejas, kuras arī var izmantot.

Dažkārt pat ir ieteicams izmantot metožu kombināciju, lai papildinātu un nostiprinātu dažus secinājumus, t. i., triangulāciju¹⁰. Piemēram, to mājokļu īpašības (kvantitatīvā metode), kuros notikusi ielaušanās, pretēji ielaušanās cietušo pieredzei (kvalitatīvā metode). Ir svarīgi zināt, ka, neatkarīgi no izmantotās metodes, katrai ir savas priekšrocības, kā arī ierobežojumi, kas var ietekmēt datu kvalitāti (pārskatu par kvantitatīvo un kvalitatīvo metožu priekšrocībām un trūkumiem skatīt, piem., 6.1 tabulā grāmatā *"The Magenta Book: guidance notes for policy evaluation and analysis – 2007 edition"*, 6. lpp: 3).

Papildinformācija

Lai gan šajā nodaļā tiks ātri aplūkotas dažas no vispārpieņemtajām datu vākšanas pieejām vai metodēm, šīs rokasgrāmatas uzdevums nav sniegt kursu par pētījumu metodiku.

Tāpēc, ja jūsu novērtēšanas grupai trūkst atbilstošas zinātnības, piemēram, par izlašu veidošanu, statistisko analīzi, apsekojumu instrumentu izstrādi, mērījumu kļūdām vai kvantitatīvās un kvalitatīvās pētniecības modeļiem, iespējams, jums būs nepieciešama pētnieka/statistiķa palīdzība.

Turklāt grāmatas *"The Magenta Book: guidance notes for policy evaluation and analysis – 2007 edition"* 4.–8. nodaļā sniegts labs pamatievads statistikā un datu vākšanā.

http://resources.civilservice.gov.uk/wp-content/uploads/2011/09/the_complete_magenta_book_2007_edition2.pdf

Atcerieties savu vispārējo nolūku un mērķus

*Novērtēšanas gaitā ir viegli pārāk daudz uzmanības veltīt datiem un plašajam datu vākšanas metožu klāstam. Neaizmirstiet — neatkarīgi no izvēlētajās metodes **vāciet tikai tādu informāciju, ko esat iecerējis izmantot**, lai atbildētu uz jūsu novērtējuma jautājumiem.*

*Jums būtu arī **jāzina, kā jūs izmantosiet šo informāciju, pirms tās vākšanas.***

¹⁰ Triangulācija nozīmē dažādu datu veidu vai dažreiz atšķirīgu veidu, kā aplūkot datus, apvienošanu, lai atbildētu uz pētniecības jautājumiem (*Magenta book* (2007. gads), 8. lpp.: 29).

7. Kvantitatīvās pieejas

Apsekojumi

Apsekojumi parasti ir balstīti uz strukturētām anketām. Tās var izmantot, ja vēlaties savākt *faktisko* informāciju, piemēram, par dzimumu un vecumu, kā arī *uzvedības* un *attieksmes* informāciju, piemēram, cik bieži kāds piedalās programmā vai cik apmierināts(-a) viņš/viņa ir ar konkrētu programmu, vai, ja vēlaties izmērīt, cik daudz *zināšanu* cilvēkam ir par noteiktu programmu (tās pastāvēšanu). Apsekojumi ir ļoti labs veids, kā iegūt liela apjoma standartizētu informāciju salīdzinoši īsā laikposmā.

Anketu izstrādāšana

Ja nolemjat izstrādāt paši savu anketu, noderēs turpmāk minētās darbības.

- Anketā iekļautajiem jautājumiem vajadzētu būt konkrēti saistītiem ar pētniecības jautājumiem.
- Gādājiet, lai anketa būtu pēc iespējas īsa, izvairoties no "patīkami uzzināt" tipa jautājumiem.
- Domājiet par to, kā izmantosiet un analizēsiet no katra jautājuma iegūto informāciju.
- Izvairieties no atklāta tipa jautājumu izmantošanas vai izmantojiet pēc iespējas mazāk šādus jautājumus.
- Gādājiet, lai slēgtā tipa jautājumos kategoriju skaits būtu pēc iespējas ierobežots, un nodrošiniet, lai kategorijas nebūtu neskaidras un nepārklātos.
- Izvairieties no divkāršiem jautājumiem (t.i., jautāt par divām lietām vienā jautājumā) vai dubultnoliegumiem.
- Izmēģiniet anketas pirmo projektu nelielā cilvēku grupā, lai redzētu, vai kādu no jautājumiem vajadzētu mainīt.
- Pārliedzieties, lai anketa būtu skaidri uzdrukāta un labi pārskatāma.

Piemērs: Atklāta tipa un slēgta tipa jautājumi¹¹

Atklātā tipa jautājums

Jūsprāt, kas šajā programmā ir vislabākais?

(paredzēta brīva vieta, lai respondents varētu ierakstīt atbildi ar saviem vārdiem).

¹¹ Pārskatu par atklāta un slēgta tipa jautājumu priekšrocībām un trūkumiem skatīt 6.5 tabulā grāmatā *"The Magenta Book: guidance notes for policy evaluation and analysis – 2007 edition"*, 6. lpp: 12.

Slēgtā tipa jautājums

Cik bieži jūs piedalāties programmā?

- Katru dienu
- Dažas reizes nedēļā (bet ne katru dienu)
- Reizi nedēļā
- Dažas reizes mēnesī (bet ne katru nedēļu)
- Reizi mēnesī
- Retāk nekā reizi mēnesī
- Nekad

(respondentam ir jāatbild ar vienu no norādītajām atbilžu alternatīvām).

4. tabula. Atklāta tipa un slēgta tipa jautājuma piemērs

Anketēšanu var veikt personīgi (t. i., tieša, standartizēta intervija), pa tālruni, tiešsaistē (piem., izmantojot "Survey Monkey") vai pa pastu¹². Katrai no šīm pieejām ir savas priekšrocības un trūkumi (skatīt, piemēram, pārskatu 4.2 tabulā, 60. lpp., "US Department of Health and Human Services, 2011. Introduction to program evaluation for public health programs: A self-study guide - <http://www.cdc.gov/eval/guide/CDCEvalManual.pdf>).

Apsekojuma metodes izvēle

Izvēlieties pieeju, kas ir **vislabāk piemērota jūsu novērtējuma apstākļiem**. Piemēram, jūsu vāktās informācijas nolūks, to cilvēku tips un skaits, no kuriem jūs vēlaties savākt informāciju, jums pieejamie resursi: budžets, laiks un zinātība jūsu vērtēšanas grupas ietvaros vai ārpus tās.

Standartizētos psiholoģiskos un attieksmes novērtējumus var izmantot, lai novērtētu virkni jautājumu, piemēram, vispārējo veselības stāvokli, garīgās veselības stāvokli, sociālo funkcionēšanu un invaliditātes statusu utt. Šie novērtējumi var būt ļoti noderīgi, cenšoties izmērīt programmu ietekmi uz pakalpojumu lietotājiem. Piemēram, ja jūsu noziedzības novēršanas programmas mērķis ir samazināt atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, uzlabojot sociālo funkcionēšanu, pakalpojumu lietotājus var novērtēt pirms un pēc dalības programmā, lai redzētu, kāda ir tās ietekme. Standartizētas anketas izstrādā pētnieki, un tām ir tāda priekšrocība, ka šīs anketas ir izstrādātas un testētas darbībā.

8. Kvalitatīvās pieejas

Padziļinātas intervijas

Padziļinātas jeb nestrukturētas intervijas izmanto, lai savāktu padziļinātu, kvalitatīvu informāciju par sarežģītiem jautājumiem, ko var būt grūti izmērīt skaitliskā izteiksmē, piemēram, viedokļus vai izjūtas par programmu. Tās arī bieži ir labs veids, kā izpētīt jaunu tēmu vai jomu, kas jūs interesē, un ko var vēlāk papildināt ar strukturētāku kvantitatīvu pieeju. Tādēļ kvalitatīva intervēšana parasti ir saistīta ar teoriju izstrādi, nevis teoriju pārbaudīšanu, kas bieži vien notiek kvantitatīvu pieeju gadījumā. Kvalitatīvās

¹² Bieži (personīgas, telefoniskas vai interneta) intervijas veikšanai izmanto datoru: *CATI* (datorizēta personīga intervija), *CATI* (datorizēta telefoniska intervija), *CASI* (datorizēta pašintervēšana), atšķirībā no *PAPI* (papīra un zīmuļa intervija).

intervijās savāktās informācijas kvalitāte būs atkarīga no intervētāja prasmēm un viņa/viņas attiecībām ar respondentu.

Intervijas var atšķirties – no tādām, kurās tiek uzdoti ļoti specifiski jautājumi (daļēji strukturētas intervijas), līdz tādām, kas būtībā ir neformālas sarunas (nestrukturētas intervijas). Tas dod intervētājiem lielu elastību tam, kā viņi pieiet intervēšanas procesam, pretēji strukturētajai pieejai, kas tiek izmantota uz apsekojumiem balstītā pētniecībā. Intervijas var veikt individuāli – viens pret vienu – vai pa grupām, t. i., mērķgrupās.

Veicot padziļinātu interviju, lieti noderēs turpmāk minētās darbības.

- Sagatavojiet sarakstu ar vispārējiem tematiem, kuriem jūs vēlaties pievērsties (t. i., intervijas vadlīnijas).
- Neuzdodiet uzvedinošus jautājumus.
- Formulējiet savus jautājumus tā, lai tie palīdz jums rast atbildes uz jūsu pētniecības jautājumiem, bet esiet gatavi intervijas laikā rīkoties elastīgi.
- Formulējiet jautājumus valodā, kas būs saprotama respondentam.
- Ļaujiet intervējamai personai izteikties pilnībā, vienlaikus neļaujot viņai pārāk atkāpties no temata.
- Uzdodiet papildu jautājumus (t. i., veiciet zondēšanu), ja intervējamā persona saka kaut ko būtisku un jūs vēlaties to izpētīt dziļāk.
- Rakstiet intervijas piezīmes, tostarp informāciju par vārdu, uzvārdu, vecumu, dzimumu, programmā pavadīto laiku utt., jo tas noderēs konteksta veidošanai.
- Ierakstiet interviju kasetē vai ar elektronisko pašrakstītāju (bet pirms tam noteikti lūdziet atļauju).
- Veiciet interviju klusā vietā, kur ir mazāka iespējamība, ka tā tiks pārtraukta.

Veicamo interviju skaits būs atkarīgs no jūsu novērtējuma apstākļiem. Tomēr jāveic ir tikai neliels skaits interviju salīdzinājumā ar pētniecību, kas balstīta uz apsekojumiem, jo mērķis ir iegūt padziļinātu informāciju, nevis no jūsu izlases vispārīgā attiecībā uz kādu lielāku grupu.

Mērķgrupas

Mērķgrupa ir grupas intervijas veids, kurā ietilpst vairāki dalībnieki (ne vairāk kā 10-12 personas vienā grupā, lai nodrošinātu, ka visi tiek iesaistīti diskusijā). Mērķgrupu temats parasti ir skaidri definēts, un uzsvars tiek likts uz to, kā cilvēki mērķgrupā savstarpēji mijiedarbojas un atbild uz jautājumiem kā grupa.

Personas parasti tiek izvēlētas, pamatojoties uz to, ka tām ir kopīga kāda svarīga īpašība, piemēram, tās visas piedalījās vienā un tajā pašā programmā vai nu kā darbinieki, vai klienti, un diskusija parasti tiek vērsta uz šo kopīgo pieredzi.

Galveno programmas darbinieku un pakalpojumu lietotāju intervēšana

Padziļinātās intervijas var būt labs veids, kā savākt sīku informāciju no galvenajām personām programmā, piemēram, programmas direktora vai citām šādām personām, kurām ir īpaša zinātība un izpratne, kas raksturīga viņu amatam.

Individuālas un/vai grupu intervijas ir arī ļoti labs veids, kā izpētīt mazāka pakalpojumu lietotāju skaita viedokļus.

Novērošana

Novērojot savāktie dati var būt labs papildinājums informācijai, kas iegūta apsekojumā vai intervijās. Tas var būt īpaši noderīgi, ja jūsu mērķis ir savākt informāciju par jūsu programmas darbību priekšrocībām un trūkumiem, novērojot un dokumentējot projekta personāla un pakalpojumu lietotāju darbības.

Novērošana ir noderīga šādos veidos:

- lai iegūtu labāku vispārējo izpratni par programmas kontekstu (vieta, personāls, pakalpojumu lietotāji, vispārējā atmosfēra utt.),
- lai ļautu jums izstrādāt jautājumus, ko vēlāk varat izmantot anketās vai intervijās,
- lai ļautu jums atklāt programmas darbības aspektus, par kuriem personāls nezina vai kurus nevēlas apspriest.

Ja nolemjat izmantot novērošanu kā datu vākšanas metodi, ir vērts atcerēties, ka cilvēki var rīkoties citādi, ja viņiem ir zināms, ka viņus novēro. Ir arī svarīgi iegūt piekrišanu no cilvēkiem, kurus jūs novērojat.

Programmas dokumentācijas pārskatīšana

Iekšējie programmas dokumenti var būt vērtīgs informācijas avots, lai labāk izprastu programmu. Šī dokumentācija var ietvert:

- pamatuzdevumu deklarāciju un/vai stratēģiskos plānus,
- organizatoriskās struktūrshēmas,
- gada ziņojumus,
- darbību grafikus,
- dienasgrāmatas,
- sēžu protokolus,
- finansēšanas priekšlikumus,
- apmeklējumu lapas,
- reklāmas literatūru (brošūras, informācijas biļetenus, plakātus,...).

Izmantojiet novērošanu un dokumentācijas pārskatīšanu, lai formulētu jautājumus

Gan novērošana, gan dokumentācijas pārskatīšana var sniegt informāciju, ko var izmantot, lai palīdzētu formulēt jautājumus apsekojumiem vai intervijām.

Šādi materiāli var ietvert svarīgu informāciju par programmas priekšvēsturi un konkrēta projekta rezultātus, un tie var arī sniegt informāciju par to, kā programma laika gaitā ir mainījusies.

Citas metodes, tostarp *Delphi* metode, aptaujas vai ekspertu darbsemināri, arī ir kvalitatīvo pieeju piemēri.

Saistībā ar šīm kvantitatīvajām un kvalitatīvajām metodēm ir jāapsver daži jautājumi, piemēram, atbilžu sniegšanas līmenis, varbūtība, derīgums un ticamība, utt., no kuriem daži tiek apspriesti šā instrumentu kopuma tematiskajā dokumentā (skat. 1. daļa: tematiskais dokuments., 14.—17. lpp.).

B: Datu analīze un interpretācija

Kolīdz esat savākuši datus, jūsu nākamajām darbībām vajadzētu būt:

- sakārtot jūsu datus, t. i., organizēt informāciju un pārbaudīt, vai nav kļūdu,
- aprakstīt konstatēto,
- analizēt un interpretēt datus jūsu novērtējuma kontekstā,
- apspriest jūsu konstatējumus ar ieinteresētajām personām.

Datu interpretēšana

Interpretējot datus un ziņojot par rezultātiem, skaidri un atklāti norādiet uz ierobežojumiem saistībā ar jūsu datiem (t. i., iekšējais un ārējais derīgums un ticamība), un nemēģiniet pārspīlēt savus secinājumus. Tas palīdzēs nodrošināt to, ka jūsu novērtējums ir stabils un nav iekļauti nederīgi secinājumi.

Jūsu veiktās analīzes un interpretācijas veids būs atkarīgs no tā, vai jūsu savāktie dati ir kvantitatīvi vai kvalitatīvi.

9. Kvantitatīvie dati

Kvantitatīvās analīzes sarežģītība var būt dažāda – no vidējo rādītāju aprēķināšanas līdz sarežģītākām statistikas metodēm, ar kurām pēta attiecības starp dažādiem mainīgajiem lielumiem. Vienkāršāku kvantitatīvo analīzi, kas saistīta ar procentu un vidējo rādītāju aprēķināšanu, var veikt programmas personāls, bet sarežģītāku statistisko analīzi būtu jāveic personai, kurai ir atbilstošas prasmes un zinātība pētniecības jomā.

Analizējot un interpretējot kvantitatīvos datus, ir jāveic šādas darbības:

Datu sakārtošana

Pēc datu savākšanas jūsu nākamajām darbībām vajadzētu būt:

- organizēt informāciju, ievadot datus statistikas programmatūras pakotnē, piemēram, *Excel* vai *SPSS*, un
- pārbaudīt datus, vai tajos nav kļūdu.

Datu analizēšana

Atkarībā no izvēlēta pētniecības modeļa (piem., eksperimentāls, kvaziekperimentāls vai "pirms un pēc" modelis) jūs centīsieties noskaidrot šādus jautājumus.

- Vai pastāv redzama atšķirība jūsu apkopotajā izlasē (t. i., vai intervences (vai pirms-intervences) grupa atšķiras no kontroles (vai pēc-intervences) grupas attiecībā uz jūs interesējošo mainīgo lielumu)?
- Kaut gan tas nav ierasts maza mēroga novērtējumos, dažos gadījumos jūs arī varētu būt ieinteresēti konstatēt, vai šī atšķirība, iespējams, pastāvēs plašākā iedzīvotāju kopumā (t.i., visu programmā iesaistīto dalībnieku vidū)?

- Cik liela ir iespēja, ka ir pieļauta kļūda (t. i., ka esat konstatējis atšķirību, kuras tur nav, vai gluži otrādi)?

Statistisko testu veids, ko var izmantot šo jautājumu atbildēšanai, būs atkarīgs no jūsu savākto datu būtības. Kā minēts iepriekš, ievada rokasgrāmatā nav iespējams sniegt sīkus paskaidrojumus par analīzes un interpretācijas dažādajām metodēm.

Zinātība

Ja kvantitatīvā analīze jums ir sveša, vienmēr lūdziet statistiķa vai datu analītiķa palīdzību, nevis mēģiniet veikt šo analīzi paši.

Datu interpretēšana

Rezultātu interpretēšanā un pirms secinājumu izdarīšanas vai ieteikumu formulēšanas ņemiet vērā turpmāk minēto (Avots: *US Department of Health and Human Services, 2011. Introduction to program evaluation for public health programs: A self-study guide, 77. lpp.*):

- Vai jūsu rezultātiem ir kādi alternatīvi izskaidrojumi?
- Kā jūsu rezultāti vērtējami salīdzinājumā ar līdzīgu programmu rezultātiem?
- Vai jūsu rezultāti ir saskanīgi ar teorijām, kuras pamato iepriekšēji pētījumi?

Nevienam no iepriekšējiem jautājumiem nevajadzētu būt pārāk grūti pievērsties, ja jūs esat labi sagatavojuši savu novērtējumu, novērtējuma plānošanas posmā veicot priekšizpēti (skatīt sadaļu B.1., 13. lpp.).

- Vai atšķirīgās datu vākšanas metodes, kuras izmantotas jūsu progresa mērīšanai, uzrāda līdzīgus rezultātus?
- Vai jūsu rezultāti līdzinās gaidītajam? Ja nē, kāpēc, jūsu prāt, rezultāti varētu atšķirties?

Cēloņsakarība un korelācija

Izprotiet atšķirību starp cēloņsakarību un korelāciju.

Cēloņsakarība nozīmē, ka viens apstāklis izraisa otru. Piemēram, jo vairāk jūs trenējaties, jo vairāk kalorijas patērējat. Šajā gadījumā fiziskā aktivitāte izraisa kaloriju patēriņu jūsu ķermenī.

Korelācija, savukārt, nozīmē divus apstākļus, kas notiek vienlaikus, bet, lai arī tie ir saistīti, nav teikts, ka viens apstāklis izraisītu otru. Piemēram, vairāk cilvēku parasti peldas dienās, kad saldējuma pārdošanas apjoms ir lielāks. Šajā gadījumā došanās peldēt neizraisa lielāku saldējuma patēriņu (vai otrādi), drīzāk gan abas šīs darbības notiek dienās, kad ir karsts laiks.

Līdzīgi, jums vajadzētu būt uzmanīgiem, tieši **pievērojot** ietekmi (piemēram, automašīnu zādzību skaita samazināšanos) savai programmai (piemēram, izpratnes vairošanai par automašīnu zādzībām), pirms esat apsvēruši citus iespējamus izskaidrojumus.

Interpretējot datus, noteikti apsveriet ierobežojumus, t. i., rezultātu (iekšējo un ārējo) derīgumu un ticamību.

Rezultātu **derīgums** var nozīmēt apmēru, kādā rezultātus var vispārināt vai attiecināt uz lielāku grupu nekā tā, no kuras ir ievākta informācija; vai arī tas var nozīmēt pētniecības modeļa kvalitāti un/vai apsvērumus attiecībā uz cēloņsakarību, t. i., piedēvēšanu.

Derīgums

Kā minēts iepriekš, daudzas kvalitatīvās metodes nav paredzētas, lai vispārinātu rezultātus, tāpēc būtu jāizvairās no secinājumiem par jūsu programmas ietekmi.

Rezultātu **ticamība** attiecas uz to, vai rezultāti ir konsekventi, piemēram, spēja kopēt pētniecības metodes un panākt tādus pašus rezultātus. Skatīt arī šā instrumentu kopuma tematisko dokumentu (15.—16. lpp.) sīkākai informācijai par derīgumu un ticamību.

10. Kvalitatīvie dati

Kvalitatīvo datu interpretēšana atšķiras no ciparu datu analīzes, jo analīze ir saistīta ar cilvēku stāstu izprašanu un to izvēršanu dažādās tēmās, kas attiecas uz jūsu novērtējuma jautājumiem. Tas nereti var būt sarežģīts process, jo kvalitatīvās pētniecības metodes var radīt lielus datu apjomus bez skaidra veida, kā izprast attiecīgo informāciju. Tomēr, lai gan nav vienotas pieejas kvalitatīvo datu kodēšanai un analizēšanai, var izmantot turpmāk minētās darbības, lai palīdzētu izprast jūsu savāktu kvalitatīvo informāciju¹³.

- **Sagatavojiet pārskatu.** Pārlasiet savus interviju norakstus, interviju piezīmes utt. un veiciet vispārīgas piezīmes par visām jūsu sastaptajām interesējošajām tēmām, modeļiem vai aspektiem.

Interviju noraksta sagatavošana

Kvalitatīvo interviju noraksta sagatavošana var būt ilgs un bieži vien sarežģīts process. Atvēliet noraksta sagatavošanai pietiekami daudz laika vai, ja jūsu budžets to ļauj, apsveriet kādas personas algošanu, kas sagatavotu interviju norakstus.

- **Sāciet informācijas kodēšanu.** Kodēšana nozīmē informācijas kategorizēšanu, lai nošķirtu vispārējās tēmas, tendences, modeļus. Negaidiet, līdz būs pabeigtas visas intervijas. Tā vietā sāciet procesu *pēc iespējas ātrāk*, jo tas nozīmē, ka būs jāstrādā ar mazāku un līdz ar to aptveramāku datu apjomu. Tas arī palīdzēs jums izvairīties no sajūtas, ka tiek pārplūdināti ar datiem. Atkārtojiet šo procesu, izdarot sīkākas un apjomīgākas piezīmes. Jūs tagad kodējat savus datus.

Krāsu kodēšana

Ja strādājat manuāli, vienkāršs, bet noderīgs veids, kā kodēt informāciju no kvalitatīvām intervijām, ir izmantot krāsas, lai kodētu interviju norakstus. Katra krāsa atspoguļo atšķirīgu tēmu. Kad esat pabeiguši interviju norakstu krāsu kodēšanu, jūs varat vieglāk sagrupēt tēmas pēc krāsām.

¹³ Sīkāku informāciju par kvalitatīvo datu analīzi skatīt: *The Magenta Book: guidance notes for policy evaluation and analysis - 2007 edition*, 8. lpp.: 36.

http://resources.civilservice.gov.uk/wp-content/uploads/2011/09/the_complete_magenta_book_2007_edition2.pdf

- **Pārskatiet kodus/kategorijas.** Ar kuru(-iem) jēdzienu(-iem) jūsu izšķirtās kategorijas ir saistītas (skatīt novērtējuma jautājumus)? Vai kāda no šīm idejām ir atspoguļota literatūrā? Vai kāda no kategorijām ir savstarpēji saistīta ar citu kategoriju?
- **Priekšstata radišana.** Šajā posmā jums būtu jāspēj radīt dažus vispārīgus priekšstatus par jūsu datiem. Mēģiniet izklāstīt saiknes starp jēdzieniem/tēmām, ko jūs izšķirat, un mēģiniet izstrādāt skaidrojumus šīm saiknēm.

11. Konstatējumu apspriešana ar ieinteresētajām personām

Tiklīdz visi jūsu dati ir izanalizēti un konstatējumu projekti sagatavoti, var būt lietderīgi novērtējuma ziņojuma galīgajā redīgēšanā iesaistīt ieinteresētās personas. Novērtēšanas grupas, konsultatīvās grupas un citu attiecīgo ieinteresēto personu starpā būtu jārīko vairākas tikšanās, lai novērtējuma rezultātus varētu apspriest un par šo rezultātu izplatīšanu varētu lemt kopīgi.

3. iedaļa. Novērtēšanas konstatējumu paziņošana un informēšana par tiem

Pēc novērtēšanas saplānošanas un veikšanas ir svarīgi efektīvi paziņot to, ko esat atklājuši par programmu.

Iesaistiet ieinteresētās personas

*Atcerieties, ka novērtēšanu veic, lai palīdzētu cilvēkiem pieņemt lēmumus par programmu. Tāpēc visas attiecīgās ieinteresētās personas jāiesaista diskusijās iespējami agrīnā posmā attiecībā uz to, **kā** vislabāk un **kam** paziņot novērtējuma rezultātus. Tas palīdzēs izprast attiecīgo ieinteresēto personu prasības un ļaus vieglāk pielāgot novērtēšanas gala ziņojumu viņu vajadzībām.*

Var būt noderīgi iesaistīt ieinteresētās personas novērtēšanas ziņojuma gala rediģēšanā. Ieplānojiet vairākas tikšanās ar novērtēšanas grupu un konsultatīvo grupu, lai varētu pārrunāt novērtēšanas rezultātus un kopīgi izlemt par šo rezultātu paziņošanu un izplatīšanu.

Neatkarīgi no izvēlētās novērtēšanas pieejas novērtēšanas gala ziņojumam:

- jābūt uzrakstītam skaidri;
- precīzi jāatspoguļo novērtēšanas konstatējumi. Ir jābūt skaidrībai par to, kas izdevās un kas neizdevās (un kāpēc!) kam un kādā kontekstā vai kādos apstākļos;
- jāietver novērtēšanas stiprās puses, bet jānorāda arī ierobežojumi;
- jābūt pieejamam mērķa auditorijai(-ām). Tas nozīmē, ka jums tas jāpielāgo mērķa auditorijas(-u) vajadzībām un jāizmanto stils, izteiksmes veids un valoda, ko viņi var viegli saprast, **bez tehnisko nozaru žargonismiem**;
- jāietver informācija un/vai ieteikumi, kas palīdzēs pieņemt lēmumus.

Līdztekus lēmuma pieņemšanas procesa veicināšanai efektīvi publicēts novērtēšanas ziņojums dod papildu labumus, piemēram, parāda pārskatbildību finansētāju un citu attiecīgu institūciju priekšā, apliecina programmas pozitīvo ietekmi uz dažādām auditorijām, uzlabo cilvēku izpratni par noziedzības novēršanu, īpaši savā apkaimē, un rada lielāku atbalstu līdzīgām programmām.

1. Gala ziņojuma struktūra

Lai gan novērtēšanas ziņojumus var prezentēt dažādi, parasti izmanto šādas iedaļas un struktūru (balstīts uz *US Department of Health and Human Services, 2011. "Introduction to program evaluation for public health programs: A self-study guide", 86. lpp.*):

- kopsavilkums — tam jāsniedz īss pārskats par galvenajiem konstatējumiem, sākot ar vissvarīgākajiem un interesantākajiem rezultātiem. Savukārt, pirms šīs daļas var pievienot vienu lappusi garu pamata atziņu uzskaitījumu (informāciju par formātu "1:3:25" sk. "padomu izcēlumā" turpmāk tekstā) ļoti aizņemtām lasītājam;
- priekšvēsture un mērķis:
 - programmas priekšvēsture un apraksts: saturs un konteksts;

- ieinteresētās personas un to iesaiste;
- novērtēšanas pamats: skaidrojums, kāpēc tika veikta novērtēšana un ko ar to vajadzēja sasniegt;
- svarīgākie novērtējuma jautājumi/ fokuss;
- novērtēšanas metodika:
 - metodikas apraksts (modelis, izlases veidošana, rādītāji, datu vākšanas procedūra utt.);
 - kopsavilkums par savāktajiem datiem;
 - datu analīze: skaidrojums par veikto analīzi + ierobežojumi;
- rezultāti:
 - konstatējumi un secinājumi, ko var izdarīt no konstatējumiem;
 - ieteikumi, vadoties pēc konstatējumiem, un "gūtās mācības";
- pielikumi: jebkāda cita svarīga un noderīga informācija, kas nav ietverta ziņojuma pamattekstā (piemēram, anketas, interviju pamatnostādnes un citi dokumenti, kas izmantoti novērtēšanai).

Izceliet svarīgu informāciju!

Ziņojuma lasītāji, visticamāk, būs aizņemti cilvēki. Tāpēc svarīgu informāciju vajadzētu izcelt sākumā, pasniedzot to viegli saprotamā valodā (piemēram, galveno punktu uzskaitījums, lai akcentētu svarīgākos rezultātus).

Tas palīdzēs labāk nodrošināt to, ka novērtēšanas ziņojuma konstatējumi un ieteikumi tiek ņemti vērā.

Kā lasīšanai ērta ziņojuma piemēru var izmantot formātu "1:3:25", ko izmanto Apvienotās Karalistes Iekšlietu ministrija un Austrālijas un Kanādas Sabiedrības veselības aprūpes dienests. 1 lappuse ar galveno atziņu uzskaitījumu, 3 lappušu garš kopsavilkums un konstatējumu izklāsts 25 lappusēs valodā, kas ir saprotama un uztverama nespeciālistam (sk. <http://www.hse.gov.uk/research/producing-reports-advice.pdf>).

2. Konstatējumu paziņošana

Atkarībā no budžeta un auditorijas, kuru vēlaties sasniegt, ir vairākas iespējas, kā var publiskot novērtējuma konstatējumus. Tās var ietvert pilnu gala ziņojumu papīra formā, elektroniskās versijas, kas var būt pieejamas tiešsaistē, īsu kopsavilkuma pārskatu, kurā vienkāršā valodā aprakstīti novērtēšanas galvenie konstatējumi, un/vai īsfilmu ar programmu un novērtēšanas aprakstu.

Padariet ziņojumu interesantu un atraktīvu

Ir lielāka varbūtība, ka ziņojumus, kas izskatās interesanti, izlasīs plašāks lasītāju loks. Pēc nepieciešamības izmantojiet grafikus, tabulas un interviju fragmentus, lai padarītu ziņojumus interesantākus un vieglāk lasāmus.

Paziņojiet "gūtās mācības"!

*Ir skaidrs, ka cilvēkiem patīk stāstīt un dzirdēt veiksmes stāstus. Tāpēc bieži var būt grūti uzsvērt programmas nepilnības vai trūkumus. Taču **ir īpaši svarīgi** dalīties ar šiem rezultātiem, lai turpmākajās programmās varētu mācīties no kļūdām.*

Izmantojiet dažādas metodes un kanālus, lai savu auditoriju iepazīstinātu ar novērtēšanas ziņojuma konstatējumiem, piemēram:

- sociālos plašsaziņas līdzekļus un citas tīmekļa vietnes, lai akcentētu galvenos konstatējumus;
- konferences un seminārus, kur novērtēšanas konstatējumus var pārrunāt ar citiem profesionāļiem un ekspertiem;
- prezentācijas kopienas grupām, vietējām organizācijām utt.;

Laba prakse un demonstrējumi

Izmantojiet interaktīvas saziņas metodes, lai palielinātu ietekmi. Piemēram, izmantojiet labo praksi vai demonstrējumus, prezentējot rezultātus, lai palielinātu ietekmi un integreātu novērtēšanu darba standartos.

- preses konferences un intervijas ar dalībniekiem plašsaziņas līdzekļos (televīzijā, radio, laikrakstos utt.);
- dažādu (partner-)organizāciju biļetenus;
- konstatējumu izplatīšanai izmantojiet programmas vadītāju personisko tīklu, datubāzes un kanālus;
- ja tas ir piemēroti, padomājiet par zinātniski recenzēta raksta uzrakstīšanu atzītam akadēmiskajam žurnālam;
- dažas atbilstošas datubāzes pieņem iesniegtos ziņojumus, piemēram:
<https://www.ncjrs.gov/library/contribute.html>
<http://opengrey.eu/about/contribute>

Pielikumi. Darba lapas

Darba lapa 1.A.1. "Attiecīgo ieinteresēto personu noteikšana"

Vispirms sagatavojiet visu varbūtējo atbilstošu ieinteresēto personu sarakstu, izmantojot šādus uzvedinošus jautājumus.

- *Personas/organizācijas, kas palielina novērtēšanas kvalitāti (ticamību)?*
- *Personas/organizācijas, kas vada programmu?*
- *Personas/organizācijas, kas potenciāli izmanto novērtēšanas rezultātus?*
- *Personas/organizācijas, ko ietekmē programma?*

Ieinteresēto personu darba lapa

Ieinteresētā persona	Ieinteresētās personas veids/iesaiste	Interēšu joma saistībā ar programmu
piem., jaunatnes organizācija	piem., palielināt novērtēšanas ticamību piem., īstenot pārmaiņas un atbalstīt tās	piem., atbalsts nepilngadīgiem likumpārkāpējiem
piem., vietējā pašpārvalde	piem., fonda programma	piem., programma samazina atkārtotu pārkāpumu izdarīšanas biežumu
piem., kopienas līderi	piem., palielināt novērtēšanas ticamību piem., ietekmēt programmas iznākumu	piem., atbalsts nepilngadīgiem likumpārkāpējiem un viņu ģimenēm

Darba lapa 1.A.2. "Budžets"

Budžeta darba lapa

Projekta posms (plānošana, īstenošana, ziņošana)	Uzdevums	Izmaksu aplēse	Resurss
piem., plānošana	piem., ieinteresēto personu sapulce	piem., EUR xxx	piem., dotācijas

Darba lapa 1.A.3. "Kontrolsaraksts iepirkuma dokumentam"

Ja izlemsiet rīkot iepirkumu par novērtēšanas uzticēšanu ārējiem novērtētājiem, izstrādājamajā iepirkuma dokumentā jāietver šādas ziņas:

- programmas/projekta, ko vēlaties novērtēt, priekšvēsture;
- novērtēšanas mērķis (kas novērtēšanā būtu jāsasniedz);

- kādā veidā novērtēšanai vajadzētu notikt (padziļinātas intervijas ar galvenajām ieinteresētajām personām, pakalpojumu lietotāju apsekojums, esošu datu analīze u. c.);
- dažādi uzdevumi, kas būs jāveic iepirkuma konkursa uzvarētājam (datu vākšana, analīze, ziņojumu rakstīšana u. c.);
- novērtēšanas termiņi;
- specifiski finanšu jautājumi (cik lielu summu paredzēt, sīkāka informācija par piemērojamiem finanšu noteikumiem);
- ziņas, kas jāsniedz pieteikuma iesniedzējam, t.sk.:
 - kontaktinformācija;
 - atbilstoša zinātība šajā jomā;
 - pieteikuma iesniedzēja darbinieku CV;
 - nepieciešamās informācijas formāts (piemēram, prezentācija, rakstisks piedāvājums);
- iepirkuma konkursa uzvarētāja izvēles kritēriji (pieredze, priekšlikuma realizācijas iespējamība, saimnieciski izdevīgākais piedāvājums u. c.);
- kontaktpunkts pieteikumu iesniegšanai;
- pieteikumu iesniegšanas beigu termiņš.

Darba lapa 1.B.1. "Programmas apraksts"

(Avots: US Department of Health and Human Services, 2011. "Introduction to program evaluation for public health programs: A self-study guide")

Programmas apraksta darba lapa

Pasākums	Apraksts
Nepieciešamība:	kādu problēmu ar programmu mēģina risināt?
Mērķi:	kādām grupām/organizācijām jāveic pārmaiņas vai jārikojas, lai nodrošinātu problēmas risināšanas progresu?
Rezultāti:	kā un kādā veidā jāmainās mērķa grupām? Kādi pasākumi tām jāveic?
Pasākumi:	ko programmā darīs, lai liktu mērķa grupām mainīties/rīkoties?
Izlaide:	kādus taustāmus produktus radīs programmas pasākumi?
Resursi/ielaide:	kas ir nepieciešams plašākā kontekstā, lai varētu veiksmīgi veikt pasākumus?
Saikne starp pasākumiem un rezultātiem:	kuru pasākumu veikšana ietekmēs konkrētus rezultātus?
Norises posms:	programma tiek uzsākta; tā ir īstenošanas posmā vai norisinās jau kādu laiku?

Konteksts: Kādi faktori/ tendences plašākā kontekstā var ietekmēt programmas izdošanos vai neizdošanos?

Darba lapa 1.B.2.a "Pasākumu un rezultātu secīga izkārtošana"

Pasākumi		Rezultāti	
Sākotnējie pasākumi	Vēlāki pasākumi	Sākotnējie rezultāti	Vēlāki rezultāti
piem., noteikt mērķa grupas	piem., izstrādāt komunikācijas plānu + rīkus	piem., lielāka informētība par ielaušanās novēršanas veidiem	piem., mājokļos tiek veikti lielāki piesardzības pasākumi, lai novērstu ielaušanos

Darba lapa 1.B.2.b "Pārskats par ielaidi, pasākumiem, izlaidi un rezultātiem"

Ielaide	Sākotnējie pasākumi	Vēlāki pasākumi	Izlaide	Sākotnējie rezultāti	Vēlāki rezultāti
piem., finansējums	piem., noteikt mērķa grupas	piem., izstrādāt komunikācijas plānu + rīkus	piem., komunikācijas ziņojums	piem., lielāka informētība par ielaušanās novēršanas veidiem	piem., mājokļos tiek veikti lielāki piesardzības pasākumi

Darba lapa 1.B.3. "Priekšizpēte/novērtēšana"

Priekšizpēte/novērtēšana			
Autors (uzvārdi, vārdi alfabētiskā secībā)	Nosaukums (publikācijas nosaukums)	Avots + publicēšanas gads (Žurnāls/grāmata/tiešsaistes resurss)	Svarīgākie punkti/ galvenie rezultāti
piem., Verwee, I.; Ponsaers, P. & Enhus, E.	piem., "Burglar is my trade, texture and practice of burglary"	piem., grāmata (2007)	piem., nepieciešamība pēc aptverošas un integrētas pieejas

Darba lapa 1.B.4.a "Novērtējuma jautājumi"

Novērtējuma jautājumu formulēšana	
Programmas elements (pasākums/rezultāts)	Novērtējuma jautājums
Piem., 6 mēnešus pēc programmas īstenošanas ziņojumu par aizdomīgu uzvedību skaits būs palielinājies par 25 %.	Piem., vai sasniegts programmas mērķis palielināt ziņojumu par aizdomīgu uzvedību skaitu?
Piem., pēc viena gada līmenis, kas raksturo pakalpojumu lietotāju bailes no noziedzības, būs samazinājies par 40 %.	Piem., vai pēc programmas īstenošanas līmenis, kas raksturo pakalpojumu lietotāju bailes no noziedzības, ir zemāks salīdzinājumā ar personām, kas nav pakalpojumu lietotājas?

Darba lapa 1.B.4.b "Novērtējuma jautājuma sasaiste ar datiem"

Novērtējuma jautājumu sasaiste ar datu vākšanu

Novērtējuma jautājums	Datu veids	Datu avots	Datu vākšanas metode
Piem., vai sasniegts programmas mērķis palielināt ziņojumu par aizdomīgu uzvedību skaitu?	piem., kvantitatīvie	piem., policijas reģistri	piem., pētniecības departamenta analizēti sekundārie dati
Piem., vai pēc programmas īstenošanas līmenis, kas raksturo pakalpojumu lietotāju bailes no noziedzības, ir zemāks salīdzinājumā ar personām, kas nav pakalpojumu lietotājas?	piem., kvantitatīvie & piem., kvalitatīvie	piem., apsekojums par kļūšanu par noziedzīga nodarījuma upuri (ICVS) piem., individuāli pakalpojumu lietotāji un personas, kas nav pakalpojumu lietotājas	piem., universitātes statistikas ekspertu analizēti sekundāri dati piem., primāro datu vākšana: padziļinātas intervijas, ko veic apmācīti brīvprātīgie un ko analizē pētniecības departaments

Darba lapa 1.B.5.a "Procesa novērtēšana"

Procesa novērtēšana

Paredzētais process (pasākums)	Realizētais process (pasākums)	Grozīšanas iemesls	Nepieciešamas papildu pārmaiņas (ieteikumi)
piem., tiks apmācīti 25 brīvprātīgie vietējie policisti, lai vairotu informētību par tēmu	piem., ir apmācīti 10 policisti	piem., neieinteresētība vietējo policistu vidū	piem., padarīt apmācību obligātu visiem vietējiem policistiem

Darba lapa 1.B.5.b "Rezultātu novērtēšana"

Rezultātu novērtēšana

Paredzētais rezultāts	Faktiskais rezultāts	(Iespējamais(-ie)) atšķirību iemesls(-i)	Ieteiktie grozījumi
piem., 6 mēnešus pēc programmas īstenošanas ziņojumu par aizdomīgu uzvedību skaits būs palielinājies par 25 %.	piem., 10 % palielinājums	piem., vietējā bibliotēkā izvietotās informatīvās lapiņas nesasniedz mērķa auditoriju piem., trūkst apmācītu darbinieku, lai veiktu tiešās mājas vizītes	piem., izmantot dažādus izplatīšanas kanālus piem., padarīt apmācību obligātu visiem vietējiem policistiem

Pateicība

Mēs vēlamies pateikties visiem ekspertiem, kuri piedalījās darbsemināros un kuru nozīmīgais ieguldījums bija ļoti svarīgs šīs rokasgrāmatas izstrādē.

Īpaša pieminēšana un pateicība pienākas profesoram *Mark Leys* no *Vrije Universiteit Brussel* (Beļģija), kurš sniedza plašu atbalstu *EUCPN* sekretariātam visā šā rīka sagatavošanas laikā un kurš arī bija otrā darbsemināra moderators Briselē.

Visbeidzot, mēs vēlamies pateikties arī *Erika Sallander* no Zviedrijas Nacionālās noziedzības novēršanas padomes (*Brottsförebyggande rådet – Brå*), kas nepiedalījās darbsemināros, bet laipni dalījās ar savu zinātību par šo tēmu un nodrošināja atgriezenisko saikni un ļoti noderīgus komentārus par šā dokumenta agrīnāku versiju.

Dalībnieki eksperti

I. darbseminārs – 2013. gada 25. marts, Dublinā, Īrija

Barry Connan, An Garda Síochána analīzes dienests, Īrija

Yvonne Daly, Dublinas Pilsētas universitāte, Īrija

Jenny Jakobson, Iekšlietu ministrija, Igaunija

Philip Jennings, Safer Blanchardstown, Dublinā, Īrija

Wolfgang Kahl, Vācijas Noziedzības novēršanas forums (DFK), Vācija

Aogan Mulcahy, University College Dublin, Īrija

Kieran O'Dwyer, neatkarīgs konsultants, Īrija

Sarah O'Gorman, Dienviddublinas Grāfistes padome, Īrija

Supt. Colette Quinn, Nepilngadīgo korekcijas programmas direktore, An Garda Síochána, Īrija

Sean Redmond, Īru jaunatnes justīcijas dienests, Bērnu un jauniešu lietu departaments, Dublinā, Īrija

Gurchand Singh, An Garda Síochána analīzes dienesta vadītājs, Īrija

Helga Sneddon, Efektīvo pakalpojumu centrs, Dublinā, Īrija

Charlotte Vincent, Dānijas Noziedzības novēršanas padome, Dānija

II. darbseminārs – 2013. gada 6. jūnijs, Brisele, Beļģija

Ileana Bogatoni, Bukarestes Policijas ģenerāldirektorāts – Noziedzības analīzes un novēršanas departaments, Rumānija

Alessandro Carini, Polizia di Stato – Direzione Centrale Anticriminelle, Itālija

Peter Colle, Vietējā novēršana un drošība, Ģentes pilsēta, Beļģija

Saskia De Clercq, Iekšlietu ministrija – Vietējās un kopējās drošības ģenerāldirektorāts, Beļģija

Tomas Jansson, Police Halland, ECPA uzvarētājs 2012, Zviedrija

Theo Lorenc, Londonas Higiēnas un tropiskās medicīnas skola, Apvienotā Karaliste

Robert Pawlak, Galvenā policijas pārvalde, Lodza, Polija

Dr. Aiden Sidebottom, University College London — Drošības un kriminālistikas departments, Apvienotā Karaliste

Prof. Nick Tilley, University College London — Drošības un kriminālistikas departments, Apvienotā Karaliste

Didier Vanbesien, Iekšlietu ministrija — Vietējās un kopējās drošības ģenerāldirektorāts, Beļģija

Kontaktinformācija:

EUCPN sekretariāts
Tālrunis: +32 2 557 33 30
Fakss: +32 2 557 35 23
E-pasts: eucpn@ibz.eu
Vietne: www.eucpn.org

[D.P : Philip Willekens – Boulevard de de Waterloo 76 – 1000 Brussels]

Veiligheid en Preventie
Sécurité et Prévention

